

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 5ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

**βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το**

ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος,
Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
Ελένη Κατσαρού, Φιλολόγος,
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αναστασία Μαγγανά, Γλωσσολόγος

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Σταύρος Καμαρούδης,
Επικ. Καθηγητής του Παν/μίου
Δ. Μακεδονίας
Χρυσούλα Παπαγεωργοπούλου
Σχολικός Σύμβουλος
Ιωάννης Μπασλής, Φιλολόγος,
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Αικατερίνη Βερούτσου,
Εικονογράφος-Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δήμητρα Αλατζατζή, Φιλολόγος
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου

Σύμβουλος Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Φώτιος Καβουκόπουλος,
Φιλολόγος Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Σύνθεση από την εικονογράφηση

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και

75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Κωνσταντίνος Αγγελάκος
Ελένη Κατσαρού
Αναστασία Μαγγανά**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 5ος

Κείμενο 7 Ο Σπύρος Λούης και οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η εκκίνηση του Μαραθώνιου δρόμου, του πιο δημοφιλούς αθλήματος, είχε προγραμματιστεί για τις 2 το μεσημέρι της Παρασκευής 29 Μαρτίου. Οι αθλητές, Έλληνες και ξένοι, είχαν φτάσει στο Μαραθώνα από την προηγούμενη μέρα και φιλοξενήθηκαν σε σπίτια του χωριού. Το πρωί συγκεντρώθηκαν όλοι στην πλατεία και συζητούσαν

περιμένοντας να έρθει το μεσημέρι. Από το πρωί η μέρα ήταν μουντή, συννεφιασμένη. Το προηγούμενο βράδυ η βροχή είχε γεμίσει τους χωματόδρομους με λάσπες και το μεσημεράκι άρχισαν πάλι να πέφτουν ψιλές σταγόνες από τον ουρανό. Ο άντρας με το μουστάκι και το στρατιωτικό παράστημα σήκωσε ψηλά το χέρι και σημάδεψε με το πιστόλι τον ουρανό. Ύστερα φώναξε δυνατά:

«Λάβετε θέσεις!»

Δεκαεφτά νέοι άνθρωποι, παραταγμένοι σε τέσσερις σειρές, περίμεναν το σύνθημα για να ξεκινήσουν. Στην τελευταία σειρά, την τέταρτη, έξι περίπου μέτρα πίσω από τους πρώτους, ο Σπύρος Λούης παρατηρούσε τις πλάτες των συναθλητών του. Ο άντρας με το μουστάκι κοίταξε το ρολόι του.

«Έτοιμοι!»

Ο πυροβολισμός που ακολούθησε τάρραξε την ησυχία του τοπίου. Οι χωρικοί που είχαν συγκεντρωθεί χειροκρότησαν τους αθλητές που ρίχτηκαν μπροστά με φτερά στα πόδια. Από κοντά οι δυο άμαξες με τους γιατρούς και τους νοσοκόμους, καθώς και δύο έφιπποι αξιωματικοί που ήταν υπεύθυνοι για τη σωστή διεξαγωγή του αγώνα. Ο Σπύρος Λούης ξεχύθηκε μαζί με τους άλλους αθλητές με έναν και μοναδικό στόχο: τη νίκη!

Μέσα από αμπέλια και πεύκα, οι αθλητές έφτασαν στο Πικέρμι. Πρώτος μπήκε στο χωριό ο Γάλλος Λερμιζιό με συνοδεία δύο έφιππων αξιωματικών. Ακολουθούσαν ο Αυστραλός ολυμπιονίκης στα 800 και 1500 μέτρα Έντουιν Φλακ. Οι κάτοικοι της περιοχής

χειροκροτούσαν τους αθλητές και τους έδιναν αναψυκτικά. Ο Λούης στάθηκε για λίγο να δροσιστεί σε ένα πανδοχείο.

- Τρέξε, Σπύρο! Μην κάθεται! του φώναζαν όλοι.

- Μη νοιάζεστε και θα τους φτάσω, απάντησε αυτός με σιγουριά.

Στο μεταξύ, επικεφαλής εξακολουθούσε να είναι ο Γάλλος Λερμιζιό. Πίσω του, σε αρκετή όμως απόσταση, έτρεχε ο Αυστραλός Φλακ, παραπίσω ο Αμερικανός Μπλέικ με τον Ούγγρο Κέλνερ κι έπειτα οι Έλληνες, ο Βασιλάκος με το Λούη και τους υπόλοιπους.

Τελευταίες οι δύο άμαξες με τους γιατρούς και τους νοσοκόμους.

Στα μισά περίπου της διαδρομής ο Μπλέικ κουράστηκε και σταμάτησε. Μετά το Χαρβάτι ο δρόμος γινόταν ανηφορικός και δύσκολος.

Τότε ο Φλακ βρήκε την ευκαιρία να ξεπεράσει το Λερμιζιό, ο οποίος τελικά εγκατέλειψε, εξαντλημένος από την κούραση.

**Σε λίγο ο Φλακ άκουσε πίσω του τα βήματα του Λούη, που πλησίαζε.
[...]**

Ο Λούης δεν άργησε να ξεπεράσει τον Αυστραλό, ο οποίος λίγο αργότερα λιποθύμησε και εγκατέλειψε τον αγώνα. Ο Λούης πλησίαζε τώρα στο στάδιο, ενώ ο κόσμος είχε ξεχυθεί στους δρόμους και πανηγύριζε. Σε λίγο οι θεατές του σταδίου είδαν το Λούη με τον αριθμό 17 στη φανέλα να κατευθύνεται τρέχοντας προς το τέρμα. Η χαρά των Ελλήνων θεατών δεν περιγράφεται! Αγκάλιαζαν ο ένας τον άλλο, φώναζαν ρυθμικά συνθήματα υπέρ του νικητή και όλοι, επίσημοι και μη,

ήθελαν να τον
συγχαρούν και να
του σφίξουν το χέρι.

Κώστας Πούλος,
Ο Σπύρος Λούης
και οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες,
εκδ. Παπαδόπουλος, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος της ιστορίας (κείμ. 7);
2. Ποια πρόσωπα παίρνουν μέρος;
3. Ποια γεγονότα έγιναν την ημέρα του Μαραθώνιου; • Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
4. Ποια γεγονότα έγιναν πριν από το Μαραθώνιο; • Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
5. Ποιος αφηγείται την ιστορία;

• Συμμετείχε ο ίδιος στα γεγονότα που εξιστορεί; • Σε ποιο πρόσωπο αφηγείται την ιστορία;

6. Εκτός από την αφήγηση, ποιος άλλος εκφραστικός τρόπος χρησιμοποιείται; • Τι προσθέτει στην αφήγηση;

7. Πώς φαντάζεστε τον καιρό την ημέρα που έγινε ο Μαραθώνιος το 1896; • Από ποια στοιχεία του κειμένου 7 το συμπεραίνετε; • Τα στοιχεία αυτά προωθούν την αφήγηση; • Γιατί δίνονται από το συγγραφέα;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 δε δίνονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων. Ο συγγραφέας περιορίζεται κυρίως στην αφήγηση των γεγονό-

των. Ξαναγράψτε το κείμενο εμπλουτίζοντάς το με τέτοια στοιχεία. Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση ενός αφηγητή που γνωρίζει τι σκέφτονται και πώς αισθάνονται οι ήρωες της ιστορίας αυτού του Μαραθώνιου και πλαισιώστε τα γεγονότα με τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους.

Μαθαίνω ότι:

► Σημαντικό στοιχείο της αφήγησης είναι η θέση που παίρνει ο αφηγητής στα γεγονότα της ιστορίας που αφηγείται. Μπορεί ο αφηγητής να κρατά μια αντικειμενική στάση, όταν παρουσιάζει με ουδέτερο τρόπο τα γεγονότα, ή μια υποκειμενική στάση, όταν εκφράζει, μαζί με τα γεγονότα, προσωπικά του συναισθήματα ή διατυπώνει σχόλια.

2. Συγκρίνετε την αφήγηση της νίκης του Λούη στο Μαραθώνιο που δίνεται στο κείμενο 7 με αυτή του κειμένου 5. • Ποιες ομοιότητες και διαφορές παρατηρείτε; • Ποια αφήγηση θεωρείτε πιο έγκυρη; • Για ποιους λόγους;

3. Στο κείμενο 6 ο συγγραφέας-δημοσιογράφος αφηγείται το χρονικό της νίκης της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα του 2004. • Ποιες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στην αφήγηση αυτή και την αφήγηση της νίκης του Σπύρου Λούη στο κείμενο 7; • Ποια από τις δύο αυτές αφηγήσεις θεωρείτε πιο άμεση;

4. Στις δύο αφηγήσεις των κειμένων 6 και 7 τα γεγονότα δίνονται με τη χρονολογική τους ακολουθία ή όχι;

5. Στην *Οδύσσεια* ο Όμηρος γνωρίζουμε ότι αφηγείται τις περιπέτειες του Οδυσσέα κατά την επιστροφή του στην πατρίδα του. Αφηγείται ο Όμηρος τα γεγονότα αυτά με τη χρονολογική τους σειρά ή με κάποιον άλλο τρόπο; • Από πού αρχίζει την αφήγηση του;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Ο αφηγητής μπορεί να επιλέξει:
  - α. τη χρονολογική ευθύγραμμη παράθεση των γεγονότων,
  - β. να αρχίσει την αφήγηση του από τη μέση της υπόθεσης και, ώσπου να τελειώσει την αφήγησή του, να βρει την ευκαιρία να αφηγηθεί και τα αρχικά γεγονότα ή ακόμα να προσθέσει σχετικές με το θέμα του ιστορίες.

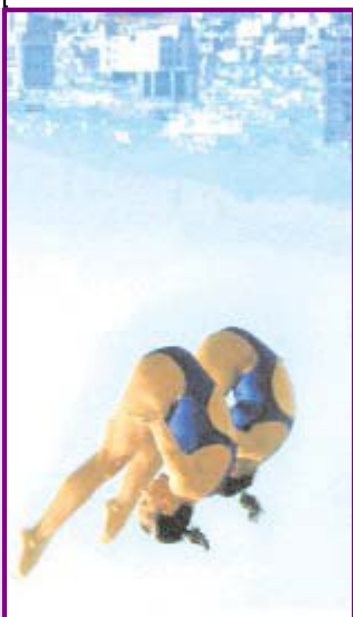
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Το κείμενο 6 αναφέρεται σε ένα ομαδικό άθλημα, το ποδόσφαιρο, ενώ το κείμενο 7 σε ένα ατομικό, τους αγώνες δρόμου. Εσείς προτιμάτε τα ομαδικά ή τα ατομικά αθλήματα; • Για ποιους λόγους;

2. Δείτε τις παρακάτω φωτογραφίες και διαβάστε τα κειμενάκια που τις συνοδεύουν. • Ποιες σκέψεις σας γεννούν για τις προσπάθειες που χρειάζεται να καταβάλουν οι αθλητές; • Τι νομίζετε ότι είναι αυτό που τους κάνει να προσπαθούν τόσο σκληρά; • Εσείς θα αποφασίζατε να ασχοληθείτε σοβαρά με κάποιο άθλημα; • Γιατί ναι; • Γιατί όχι;

Ιπτάμενα κορίτσια

Η απόσταση δίνει την εντύπωση ότι ο βατήρας απ' τον οποίο εκτινάχθηκαν οι Μεξικανές αθλήτριες της συγχρονισμένης κατάδυσης βρίσκεται

πολύ ψηλότερα από τα 112 μέτρα του επιβλητικού ναού της Αγίας Οικογένειας, του Αντόνιο Γκαουντί, που διακρίνεται στο βάθος. Κατά τ' άλλα, δεν έχεις παρά να αναρωτηθείς πόσες χιλιάδες προσπάθειες έχουν προηγηθεί, για να μάθουν τα δυο σώματα να βουτούν σαν ένα.

Μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτου

κρίνονται οι κόπτοι ολόκληρων ετών. Αυτή δεν είναι, άλλωστε, η άγρια ομορφιά του αθλητισμού;

**Η Κινέζα καταδύτρια
Γκούο Ζίνγκζινγκ αντιμετωπίζει
την πρόκληση με τα μάτια ανοιχτά.**

**Ο φακός παγώνει το
χρόνο, παρατείνει τη
στιγμή της εκτίναξης από
τον βατήρα επ' άπειρον, λες και τα
δάχτυλα της Καναδής Έμιλι Χέιμανς
είχαν δύναμη υπερφυσική και
μπορούσαν να σηκώσουν το βάρος
του σώματός της. Ο φωτογράφος
δικαιώνεται για την εμμονή του στις
λεπτομέρειες.**

**περ.«Κ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*,
2004**

**3. Εξηγήστε και συζητήστε στην
τάξη τις απαραίτητες προϋποθέσεις
για Ολυμπιακούς Αγώνες, που να
ανταποκρίνονται στην ιδέα που
τους γέννησε (σελ. 20) και**

τους κινδύνους /απειλές που διατρέχουν σήμερα οι αγώνες (σελ. 21).

Αν...

Αναβολικά – Ντόπιγκ

Πολιτική – Μπιοϊκοτάζ

Γιγαντισμός

Βία

Διακρίσεις – Ρατσισμός

Εμπορευματοποίηση

Οικολογική Καταστροφή

Τι Αγώνες;

Αν...

Καθαροί Αγώνες

Ειρήνη – Φιλία

Μέτρο

Ευ αγωνίζεσθαι

Ισότιμη συμμετοχή –

Αλληλοσεβασμός

Εθελοντισμός

Σεβασμός στο περιβάλλον

Ολυμπιακοί αγώνες

Διαβάζω και γράφω

1. Δημοσιεύτηκαν σε μια εφημερίδα τα αποτελέσματα μιας διεθνούς έρευνας που έγινε το 2004 για τη χρήση αναβολικών ουσιών από αθλητές. Γράψτε σε μια παράγραφο τα συμπεράσματα που βγάζετε μελετώντας τα διαγράμματα που ακολουθούν και συνοψίζουν τις

απαντήσεις όσων συμμετείχαν στην έρευνα. • Τι πιστεύει ο κόσμος σήμερα για τη χρήση αναβολικών ουσιών στον παγκόσμιο και ελληνικό αθλητισμό;

Χρήση αναβολικών ουσιών στον παγκόσμιο αθλητισμό

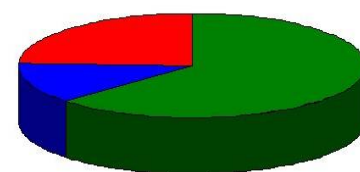
Σε ποια αθλήματα πιστεύετε ότι γίνεται περισσότερο χρήση των αναβολικών ουσιών;

(Απαντούν όσοι πιστεύουν ότι η χρήση αναβολικών είναι εκτεταμένο φαινόμενο)

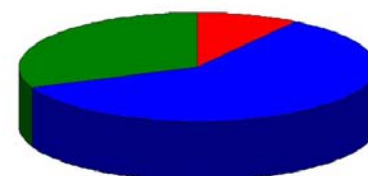
Η χρήση αναβολικών είναι εκτεταμένο φαινόμενο στην Ελλάδα;

- Είναι ένα εκτεταμένο φαινόμενο 24,5%
- Είναι ένα περιορισμένο φαινόμενο 63,0%
- Δ.Γ./ Δ.Α. 12,5%

Η χρήση αναβολικών είναι γενικό ή περιορισμένο φαινόμενο;

- Αποτελεί ένα περιορισμένο φαινόμενο από συγκεκριμένους αθλητές 31,1%
- Αποτελεί γενικό φαινόμενο 59,6%
- Δ.Γ./ Δ.Α. 9,3%

εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2004

2. Αφηγηθείτε ένα αθλητικό γεγονός που ζήσατε οι ίδιοι από κοντά είτε ως θεατές είτε ως αθλητές. Η αφήγησή σας θα διαβαστεί στην τάξη.

Κριτήρια αξιολόγησης

1. Στον παρατακτικό λόγο χρησιμοποιείτε τους κατάλληλους συνδέσμους, ώστε να δένονται λογικά τα νοήματα μεταξύ τους.

2. Όποτε κάνετε στο λόγο παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα, χρησιμοποιείτε σωστά τα σημεία στίξης.

3. Μαζί με τα γεγονότα αναφέρετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας πριν από τον αγώνα, κατά τη διάρκειά του και αμέσως μετά το τέλος του.

4. Το ύφος της αφήγησης είναι

άμεσο και προβάλλεται η προσωπική σας συμμετοχή στο αθλητικό αυτό γεγονός.

Διαθεματική εργασία

«Ποια αθλήματα υπήρχαν στους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες;

• Ποια κατά την πρώτη αναβίωσή τους στη σύγχρονη εποχή, το 1896 στην Αθήνα; • Ποια είναι σήμερα τα ολυμπιακά αθλήματα;»

Χωριστείτε σε ομάδες.

► Η πρώτη θα συλλέξει υλικό (σχετικά κείμενα και φωτογραφίες) από τους Αγώνες στην Αρχαιότητα, η δεύτερη από τους Αγώνες του 1896 και η τρίτη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004.

► Σε συνεργασία με τους καθηγητές της Ολυμπιακής Παιδείας και της

Ιστορίας θα κάνετε έρευνα σε σχετικές πηγές και στο διαδίκτυο.

► Κατηγοριοποιήστε το υλικό που θα συλλέξετε και συνθέστε με αυτό μία αφίσα για να διακοσμήσετε την τάξη σας.

Εναλλακτικά

«Ολυμπιακοί Αγώνες: Για ένα στεφάνι ελιάς ή για μια χούφτα δολάρια; • Γιατί αγωνίζονται σήμερα οι αθλητές; Ποια από τα ολυμπιακά ιδεώδη της Αρχαιότητας διασώζονται στην εποχή μας; • Τι είδους συμφέροντα έχουν πάρει τη θέση ορισμένων από αυτά;»

Οργανώστε μια μικρή έρευνα για να διερευνήσετε τι πιστεύει ο κόσμος σήμερα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

▶ **Μια ομάδα από σας – σε συνεργασία με τους καθηγητές της Ολυμπιακής Παιδείας και της Ιστορίας – θα συντάξει ένα ερωτηματολόγιο.**

▶ **Μια άλλη ομάδα – σε συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής – θα περάσει τα στοιχεία στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ μια τρίτη ομάδα θα τα επεξεργαστεί.**

▶ **Η τέταρτη ομάδα αναλαμβάνει να σχολιάσει τα συμπεράσματα που θα προκύψουν σε ένα σύντομο κείμενο και να τα παρουσιάσει στη μαθητική εφημερίδα του σχολείου ή σε έντυπο που θα μοιράσει στους μαθητές του σχολείου.**

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Μια πρόταση που δεν εξαρτάται από άλλη λέγεται ....., ενώ μια πρόταση που συμπληρώνει το νόημα μιας άλλης και εξαρτάται από αυτήν λέγεται

.....

► Σύνδεσμοι είναι οι λέξεις που

.....

.....

▶ Δύο ή περισσότερες προτάσεις μπορούν

• να συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους:

α. παρατακτικά, όταν .....

.....

β. υποτακτικά, όταν .....

.....

• να μη συνδέονται με κάποια λέξη (.....σχήμα)

Ο αφηγητής, όταν οργανώνει την αφήγηση του, έχει πολλές επιλογές:

α. να αφηγείται αντικειμενικά τα γεγονότα ή να τα συνοδεύει με δικά του σχόλια, προσωπικά συναισθήματα κτλ.

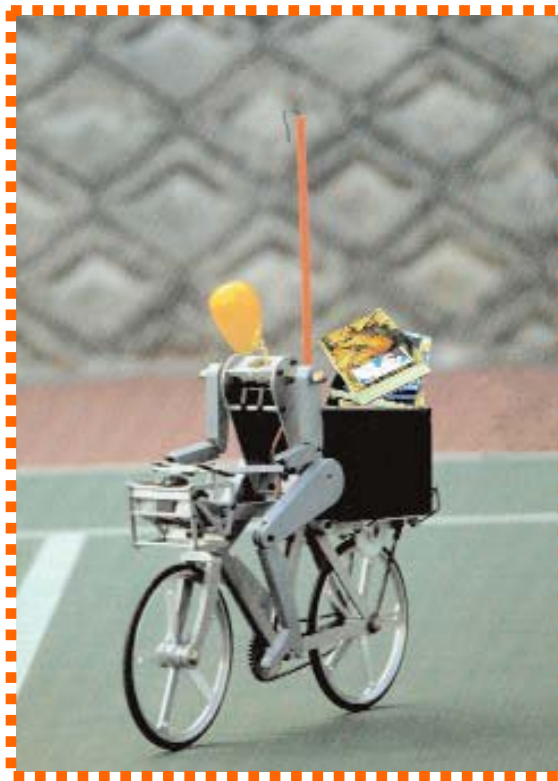
**β. να παραθέτει τα γεγονότα με τη
χρονολογική τους σειρά ή**

.....

.....

9η ενότητα

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ ΤΗ ΜΑΓΕΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

περ. « Οικονομικός Ταχυδρόμος»
εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μιλήσουμε για τις σχέσεις των λέξεων μέσα στη φράση-πρόταση, τη δυνατότητα που έχουμε να τις συνδυάζουμε και να τις αντικαθιστούμε με άλλες (συνταγματικός - παραδειγματικός άξονας).

Θα αντιληφθούμε την ευελιξία και την οικονομία της ελληνικής γλώσσας.

Θα κατανοήσουμε τη χρήση ειδικού λεξιλογίου σε διαφορετικά είδη κειμένων.

Θα ασκηθούμε στο μετασχηματισμό ενός κειμένου σε διαφορετικό είδος λόγου.

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για τη σχέση μας με το βιβλίο και τον κόσμο της γνώσης.

A

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 Πέντε ρήματα για το βιβλίο

Διαβάζω βιβλία για να κατακτήσω το χρόνο. Διαβάζοντας, το παρελθόν μου φαίνεται οικείο, το μέλλον φιλικό και προσιτό. Καταρρίπτω όρια και φραγμούς, σύνορα και προθεσμίες, απαγορεύσεις και φόβους. Η φαντασία διαστέλλεται, ο κόσμος γίνεται άπειρος ή μικρός ανάλογα με το κέφι μου. Όταν όλα σήμερα, ελέγχονται και προκαθορίζονται, μονάχα το διάβασμα μου επιτρέπει την ελευθερία. Διαβάζω, άρα είμαι ελεύθερος.

Αγοράζω βιβλία για να κάνω δικό μου τον κόσμο. Τον κόσμο των ιδεών, των μύθων, της επιστήμης, του ονείρου. Μέσα από τις τυπωμένες σελίδες νιώθω να ορίζω καλύτερα το γύρω χώρο, την οικουμένη, ολόκληρο το σύμπαν. Αγοράζοντας βιβλία, πλουτίζω σε εμπειρίες και ευαισθησία, γίνομαι συμμετέτοχος στο παγκόσμιο αγαθό της γνώσης.

Χαρίζω βιβλία στο όνομα της αγάπης. Με μια ποιητική συλλογή εγκαινιάζω έναν έρωτα,, με ένα μυθιστόρημα σφραγίζω μια φιλία χρόνων. Κάνοντας δώρο ένα βιβλίο που έχω αγαπήσει, δίνω στον άλλο να καταλάβει τα ιδιαίτερα αισθήματα που τρέφω γι' αυτόν. Με βιβλία συνοδεύω τα «Χρόνια Πολλά» , το

«Καλορίζικος» ,το «Να μας ζήσει» ,
τα «Συγχαρητήρια» .

Δανείζω και δανείζομαι βιβλία γιατί
έτσι αποκτούν πνοή ζωής.

Αλλάζουν χέρια, δραπτετεύουν από
τα ράφια, παλιώνουν χρήσιμα οι
σελίδες τους, κυοφορούν γνώσεις
και απόλαυση. Τα βιβλία δεν έχουν
σπίτι δικό τους και κατοικία. Οι
βιβλιοθήκες, ιδιωτικές ή δημόσιες,
είναι μονάχα η στάση που κάνουν
για να ξεκουραστούν στο άχρονο
ταξίδι της επίγειας ζωής τους.

Γράφω βιβλία για να ζήσω.

Ερμηνεύω με δικό μου τρόπο τα
περασμένα, βλέπω με μάτι
αλλιώτικο ό,τι γίνεται ή δε γίνεται,
ψυχανεμίζομαι λίγα απ όσα η ζωή
μου δε θα προφτάσει. Γράφω γιατί
έχω την αυταπάτη πως είμαι ένας

**μικρός θεός: παίρνω αφορμή από
το τίποτα και ανασταίνω ζωές,
πιάνω στα χέρια μου μολύβι και
στήνω ένα χάρτινο σύμπαν
αληθινό. Γράφω γιατί μονάχα έτσι
υπάρχω.**

**Κώστας Ακριβός, περ. της *ΕΝΕΒΕ*,
τεύχ. 1, 2002**

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί διαβάζει, αγοράζει, δανείζει
– δανείζεται και χαρίζει βιβλία ο
συγγραφέας;

2 Για ποιους λόγους εκτός από αναγνώστης είναι και συγγραφέας;

3 Εσείς ποια σχέση έχετε με το βιβλίο; Απαντήστε ακολουθώντας τα ρήματα με τα οποία ξεκινάει το κείμενό του ο συγγραφέας.

Κείμενο 2

[Η μονοκαλλιέργεια του πνεύματος φτωχαίνει τους ορίζοντές μας...]

Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι της πάνω στο τραπέζι και σκούπισε τα χείλη της.

- Θα φωτογραφίσουμε την αρχαία Πέλλα, τη γενέτειρα του Μεγαλέξανδρου, πρόσθεσε. Τα ψηφιδωτά της είναι γνωστά σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Ο δάσκαλος δεν έχασε την ευκαιρία.

- Η Πέλλα, είπε, υπήρχε από την Εποχή του χαλκού. Όμως από τότε που ο Αρχέλαος μετέφερε εκεί, από τις Αιγές, την πρωτεύουσα της Μακεδονίας, έγινε σπουδαίο πολιτιστικό κέντρο. Οι πιο φημισμένοι ζωγράφοι, όπως ο Ζεύξης και ο Γνώσης, σπουδαίοι ποιητές, φιλόσοφοι και τραγικοί φιλοξενήθηκαν στην αυλή του. Ανάμεσα τους κι ο Ευριπίδης, που έγραψε εκεί την τραγωδία *Ιφιγένεια εν Αυλίδι*.

- Ο Ευριπίδης έζησε στην Πέλλα μέχρι το τέλος της ζωής του, συμπλήρωσε η Αργυρώ κι ο καθηγητής την καμάρωσε.

- Μπράβο σου, Αργυρώ! Δεν είσαι μόνο καλή γεωπόνος, αλλά κι από ιστορία, τα πας μια χαρά, βλέπω!

- Κύριε καθηγητά, γέλασε η Αργυρώ, η μονοκαλλιέργεια του πνεύμα-

τος έχει συνέπειες παρόμοιες με τη μονοκαλλιέργεια του εδάφους. Φτωχαίνει τους ορίζοντές μας. Γινόμαστε σοφοί σ' έναν τομέα και στραβοί –συγχωρήστε με για την έκφραση– σ' όλους τους άλλους. Άλλωστε η κάθε επιστήμη, όπως ξέρετε, δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αν δε στηριχτεί στις υπόλοιπες. Η ιστορία, για παράδειγμα, είναι πολύτιμος σύμβουλος σ' επιστήμες, που με την πρώτη ματιά φαίνονται άσχετες, όπως τα μαθηματικά και η ιατρική. Θυμηθείτε το «Δήλιον πρόβλημα» και τον περίφημο Μιθριδατισμό.

Ο καθηγητής γέλασε με κρυφό καμάρι για τη νεαρή συνεργάτισσά του.

- Εντάξει, Αργυρώ, μας έπεισες ότι έχεις όλα τα προσόντα, για να εξελιχθείς σε μεγάλη επιστημόνισσα!

Οι δάσκαλοι καμάρωναν – και με το δίκιο τους – την ανιψιά τους, που τιμούσε το σόι. Μα η γιαγιά Λένη πετάχτηκε πάλι αγανακτισμένη.

- Μπρε, πάλι τα ίδια θα λέμε; Όλες οι 'πιστήμες του κόσμου είναι λόγια της καταστροφής, αν δεν έχουνε την αγάπη μέσα τους.

- Μπράβο σου, ακόμα μια φορά, κυρα-Λένη! Τούτη την κουβέντα σου, να ξέρεις, θα τη μεταφέρω στους φοιτητές μου μέσα στο αμφιθέατρο.

Η Αργυρώ αγκάλιασε τη γιαγιά της.

- Εγώ, γιαγιάκα μου, θα τη γράψω με μεγάλα γράμματα σ' ένα χαρτόνι και θα το κολλήσω πάνω από το γραφείο μου.

**Κατερίνα Μουρίκη, Στο γαλαξία της
Ε.Ε., εκδ. Αγκυρα, 1996**

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί χαίρεται ο καθηγητής για τη φοιτήτριά του; • Πώς δικαιολογεί η Αργυρώ την ανάγκη για ευρύτερη και όχι μονόπλευρη μόρφωση;

2 Ποια ήταν η γνώμη της γιαγιάς Λένης για την επιστήμη και πώς αντέδρασαν ο καθηγητής και η εγγονή της;

Κείμενο 3 [Η Μονς στα ίχνη της Βαβέλ]

Από τις 17 έως τις 26 Σεπτεμβρίου η πόλη της Μονς, στο Βέλγιο, αναζήτησε τα ίχνη του πύργου της Βαβέλ οργανώνοντας φεστιβάλ γλωσσών ανοιχτό σε όλους.

Ο στόχος, όπως αναφερόταν στον ιστοχώρο της εκδήλωσης: «Να ευαισθητοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι πολίτες στη σπουδαιότητα και τον πολιτιστικό πλούτο από τη γνώση των γλωσσών είτε για επαγγελματικούς λόγους είτε για λόγους προσωπικής ανάπτυξης ή ανοίγματος στους άλλους... αλλά και να ενθαρρυνθεί ο πληθυσμός της πόλης να μετάσχει σε δραστηριότητες εκμάθησης, όποια κι αν είναι τα κίνητρα του, ανεξάρτητα από ηλικία και κοινωνικοοικονομική θέση...».

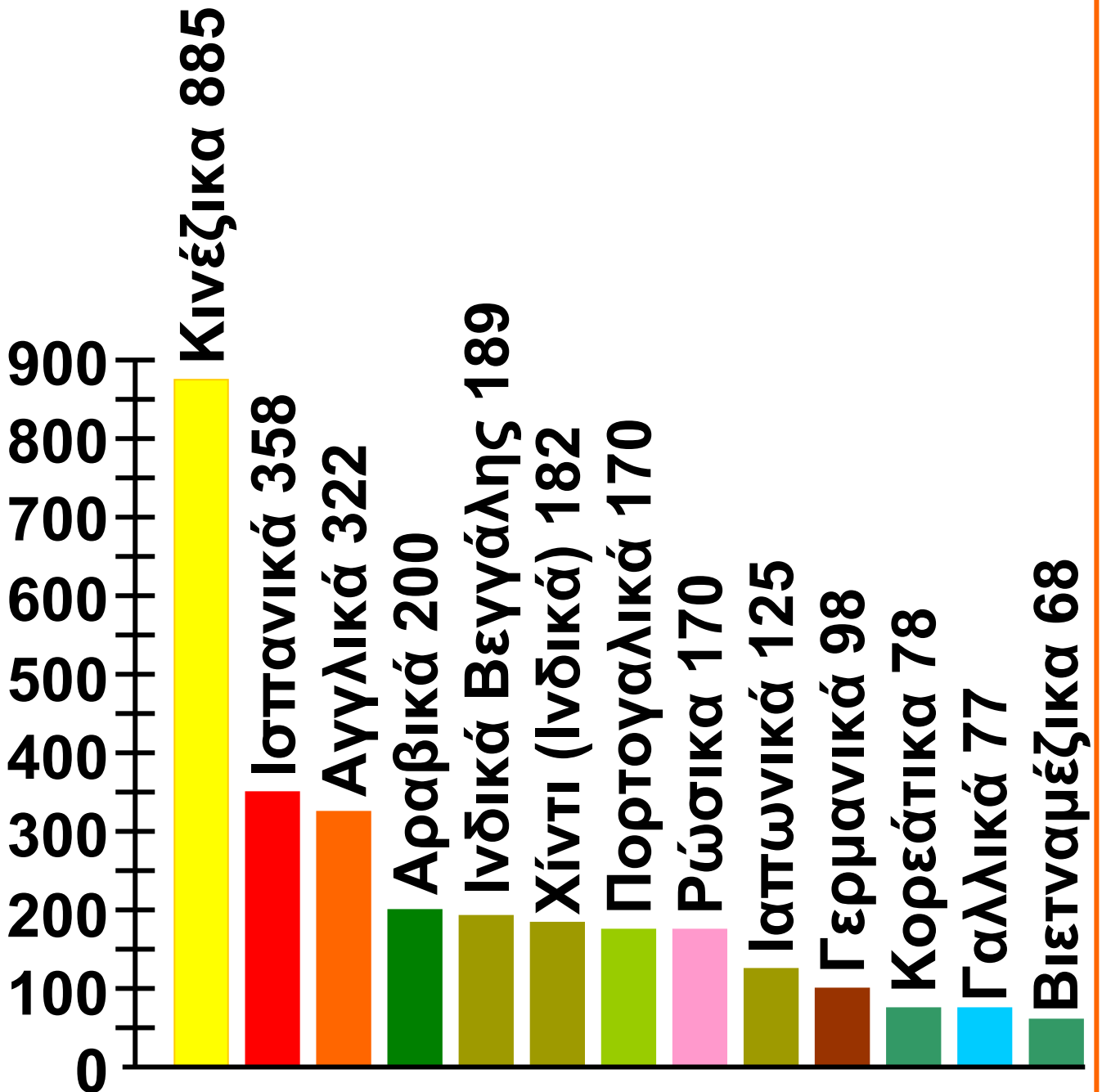
Και οι ευκαιρίες δεν έλειψαν. Τα εστιατόρια οργάνωσαν συζητήσεις στα δανέζικα, τα αγγλικά ή ακόμη και τα ελληνικά, με την καθοδήγηση καθηγητών γλωσσών. Χάρη σ' ένα φεστιβάλ τραγουδιών, μιμήσεων και θεατρικών σκετς, οι δάσκαλοι

και οι μαθητές τους μοιράστηκαν τη χαρά των γλωσσών με το κοινό. Τοπικοί καταστηματάρχες βοήθησαν να οργανωθεί πολύγλωσσος διαγωνισμός αινιγμάτων. Σχηματίστηκε μια αλυσίδα φιλίας. Χάρη στο διαδίκτυο, οι κάτοικοι της Μονς είχαν τη δυνατότητα ανταλλαγών με κατοίκους διάφορων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για δέκα μέρες τα γερμανικά, τα αγγλικά, τα δανέζικα, τα ελληνικά, τα ιταλικά και τα ολλανδικά, ακόμη και η νοηματική γλώσσα, γνώρισαν μεγάλη διάδοση στη Μονς. Το σχέδιο αυτό ήταν ένα από τα πολλά στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού έτους γλωσσών».

Μητρικές γλώσσες που μιλιούνται περισσότερο στον κόσμο

Σε εκατομμύρια χρήστες

Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποιος ήταν ο στόχος του φεστιβάλ γλωσσών που οργανώθηκε στην πόλη Μονς του Βελγίου;

2 Με ποιους τρόπους οι κάτοικοι και οι επισκέπτες του φεστιβάλ ήρθαν σε επαφή με μια μεγάλη ποικιλία γλωσσών;

3 Πώς αισθάνεστε εσείς όταν βρίσκεστε σε ένα περιβάλλον πολύγλωσσο όπου μιλιούνται πολλές γλώσσες;

B ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

Ακούω και μιλώ

1. Μόλις διαβάσατε ένα λογοτεχνικό βιβλίο το οποίο σας έφεραν δώρο

στη γιορτή σας οι φίλοι σας. Με δύο απλές προτάσεις εξηγήστε τι σας προσέφερε η μελέτη αυτού του βιβλίου. (Χρησιμοποιήστε ως παράδειγμα προτάσεις από το κείμενο 1, όπως: Η φαντασία διαστέλλεται. Ο κόσμος γίνεται άπειρος.)

2. Στις προτάσεις που φτιάξατε οι λέξεις συνδυάζονται– συντάσσονται με βάση συγκεκριμένους κανόνες. Για να τους ανακαλύψετε, προσέξτε τη σχέση ανάμεσα στο άρθρο και το ουσιαστικό που συνοδεύει.

3. Μια φίλη σας που γράφει ποιήματα και διηγήματα, σας εξηγεί πώς νιώθει γράφοντας λογοτεχνικά κείμενα. Αναφέρει ότι: 1) νιώθω μικρός θεός, 2) πιάνω μολύβι και στήνω ένα χάρτινο σύμπαν. Ποιες σχέσεις διακρίνετε να υπάρχουν

ανάμεσα στο υποκείμενο και στο
ρήμα στις προτάσεις αυτές;
Παρατηρήστε, για παράδειγμα,
πώς συμφωνεί το ρήμα με το υπο-
κείμενο ως προς τον αριθμό ή και
το πρόσωπο.

Διαβάζω και γράφω

1. Από το κείμενο 2 επιλέγουμε την πρόταση: «*Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι*». Υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στα άρθρα (*η, το*) και στα ουσιαστικά που προσδιορίζουν στο γένος, τον αριθμό ή και την πτώση;

- Μήπως υπάρχει και λογική σύνδεση ανάμεσα στο υποκείμενο (*Η Αργυρώ*) και το αντικείμενο (*το φλιτζάνι*) με το ρήμα;
- Αν αλλάξει το πρόσωπο του ρήματος (*Η Αργυρώ άφησα*) μπορεί να σταθεί λογικά η πρόταση

2. Ποια λάθη παρατηρείτε στις παρακάτω προτάσεις;

- Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι.**
  - Την Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι.**
  - Η Αργυρώ άφησε του φλιτζανιού.**
- Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί είναι λάθος αυτές οι προτάσεις;**

3. Μπορείτε να επεκτείνετε την προηγούμενη πρόταση από το κείμενο προσθέτοντας λέξεις; Για παράδειγμα:

- Η Αργυρώ άφησε το φλιτζάνι στο τραπέζι.**
- Η Αργυρώ άφησε το μικρό φλιτζάνι στο στρογγυλό τραπέζι.**
- Η Αργυρώ άφησε το μικρό φλιτζάνι στο στρογγυλό τραπέζι της κουζίνας.**

Μαθαίνω ότι:

► Συνταγματικές είναι οι σχέσεις μεταξύ ενός γλωσσικού στοιχείου και άλλων στοιχείων που προηγούνται ή ακολουθούν μέσα στην ίδια συντακτική ενότητα, φράση, πρόταση. Οι σχέσεις αυτές αναπτύσσονται στον οριζόντιο άξονα: στο συνταγματικό άξονα.

4. Από το κείμενο 2 επιλέγουμε τις επόμενες προτάσεις. • Μετακινήστε λέξεις ή λεκτικά σύνολα αυτών των προτάσεων, ώστε να αλλάξει η σειρά τους στις προτάσεις, όχι όμως και το νόημα τους.

Προτάσεις

- Τα ψηφιδωτά της Πέλλας είναι γνωστά σ' ολόκληρο τον κόσμο.
- Ο Ευριπίδης έζησε στην Πέλλα μέχρι το τέλος της ζωής του.
- Τούτη την κουβέντα σου θα τη μεταφέρω στους φοιτητές μου μέσα στο αμφιθέατρο.

Μετακίνηση λέξεων

-
-
-

Μπορείτε τώρα να απαντήσετε γιατί συχνά αλλάζουμε τη σειρά των λέξεων σε μια πρόταση;

5. Επιλέξαμε τρεις προτάσεις από το κείμενο και μετακινήσαμε λέξεις ή λεκτικά σύνολα. Τι παρατηρήσεις έχετε να κάνετε σχετικά με το αν διατηρείται ή όχι το νόημα των προτάσεων;

– Στο Βέλγιο η πόλη Μονς αναζητήσε τα ίχνη του πύργου της Βαβέλ.

– Μοιράστηκαν με το κοινό τη χαρά των γλωσσών οι δάσκαλοι και οι μαθητές τους.

– Συζητήσεις στα δανέζικα, τα αγγλικά ή και στα ελληνικά ακόμα οργάνωσαν τα εστιατόρια.

6. Οι παρακάτω προτάσεις είναι αποδεκτές στην ελληνική γλώσσα;

• Αν όχι, γιατί; • Αναζητήστε στο κείμενο 3 μια πιο αποδεκτή εκδοχή τους.

– Διαγωνισμός αινιγμάτων να οργανωθεί πολύγλωσσος

βοήθησαν καταστηματάρχες
τοπικοί.

– Με κατοίκους τη δυνατότητα είχαν
οι κάτοικοι της Μονς ανταλλαγών
διαφόρων χωρών της Ευρωπαϊκής
Ένωσης.

Κατάλαβα ότι:

▶ Η ελληνική γλώσσα είναι
ευέλικτη.

▶ Η οριζόντια μετακίνηση λέξεων ή
λεκτικών συνόλων σε μια πρόταση
πρέπει να γίνεται με προσοχή και
μέσα σε συγκεκριμένα όρια.

▶ Η οριζόντια μετακίνηση λέξεων ή
λεκτικών συνόλων σε μια πρόταση
«αποκαλύπτει» πού θέλει
ο ομιλητής ή ο συγγραφέας να
δώσει έμφαση ή τι να τονίσει.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

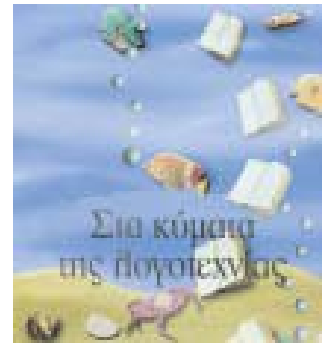
Μάθαμε προηγουμένως να συνδυάζουμε, να μετακινούμε λέξεις-φράσεις οριζόντια σε μια πρόταση.

Μπορούμε να κάνουμε το ίδιο, όχι όμως οριζόντια, αλλά κάθετα.

Περίεργο έ;

Ας δούμε μαζί κι αυτή τη «μαγική» λειτουργία της γλώσσας

**Στα κύματα
της λογοτεχνίας**

**Περ. «Βιβλιοθήκη», εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2004**

Ακούω και μιλώ

1. Υποθέστε ότι ήρθε στην τάξη σας ο συγγραφέας του κειμένου 1, ο οποίος σας εξήγησε γιατί διαβάζει, αγοράζει, χαρίζει, δανείζει και γράφει βιβλία. Σας ρωτάει ποια είναι η δική σας σχέση με τα βιβλία. Απαντήστε του αλλάζοντας τα παραπάνω ρήματα με συνώνυμα τους.

2. Παρακολουθήσατε τη συζήτηση της Αργυρώς με τον καθηγητή (κείμεν. 2) και είδατε ότι «οι δάσκαλοι καμάρωναν την ανιψιά τους». Σκεφτείτε ποιοι άλλοι, εκτός από τους δασκάλους, θα καμάρωναν την ανιψιά τους.

Διαβάζω και γράφω

1. Ας θυμηθούμε την πρόταση (κείμεν. 2) στην οποία «παίξαμε» ένα παιχνίδι οριζόντιας μετακίνησης των λέξεων. Ας αλλάξουμε μαζί είτε την ονομαστική φράση είτε τη ρηματική φράση, αρχικά με συνώνυμες λέξεις-φράσεις και μετά με άλλες που έχουν διαφορετική σημασία:

<ul style="list-style-type: none"> – Η Αργυρώ – Η φοιτήτρια – Η κοπέλα – Εκείνη	άφησε το φλιτζάνι
--	-------------------

(συνέχισε)

<ul style="list-style-type: none"> – Η Αργυρώ – Η φοιτήτρια – Η κοπέλα – Εκείνη	
--	--

– Οι δάσκαλοι

καμάρωναν

(συνέχισε)

Συμπεραίνω ότι:

► Μπορούμε να αλλάξουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις σε μια πρόταση με άλλες που παίζουν τον ίδιο ρόλο στην πρόταση. Αυτό δε γίνεται οριζόντια αλλά κάθετα με την αλλαγή κάθε φορά των λέξεων φράσεων (παραδειγματικός άξονας)

2. Αντικαταστήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις με άλλες, είτε συνώνυμες είτε όχι, προσέχοντας πώς το νόημα κάθε πρότασης παραμένει το ίδιο ή αλλάζει ανάλογα με τα παραδείγματα που θα επιλέξετε.

– Η Αργυρώ	<u>σκούπισε</u> τα χείλη της. (κείμεν. 2)
– Η Αργυρώ	<u>αγκάλιασε τη γιαγιά</u> της. (κείμεν. 2)
– <u>Ο δάσκαλος</u>	δεν έχασε την ευκαιρία, (κείμεν. 2)
– Τα εστιατόρια	<u>οργάνωσαν</u> <u>συζητήσεις στα</u> <u>δανέζικα.</u> (κείμεν. 3)

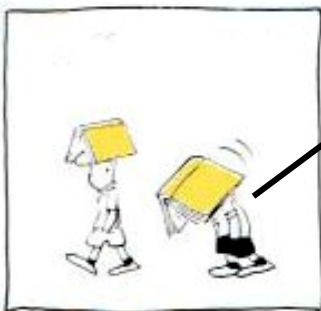

Μαθαίνω ότι:

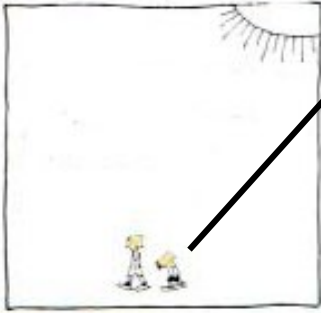
► **Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς:**
Γιατί τα μαθαίνουμε όλα αυτά; Για να κατανοήσουμε ότι:
όταν φτιάχνουμε προτάσεις, εργαζόμαστε παράλληλα και στους δύο άξονες, από τη μία συνδυάζοντας και βάζοντας σε λογική σειρά τις λέξεις (συνταγματικός άξονας) και από την άλλη επιλέγοντας τις κατάλληλες λέξεις (παραδειγματικός άξονας).

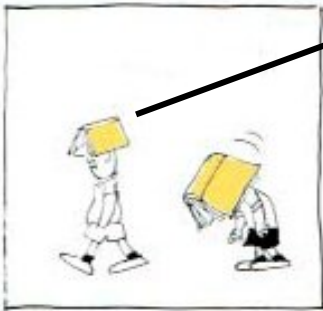
Κείμενο 4 [Χιούμορ και ανάγνωση βιβλίων]

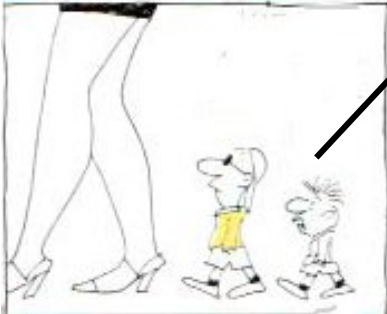
**ΛΥΣΣΑΞΑΝΕ
ΟΛΟΙ!**

**ΠΑΡΤΕ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ
ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ!
ΚΑΙ ΠΑΡΤΕ ΕΝΑ
ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ!**

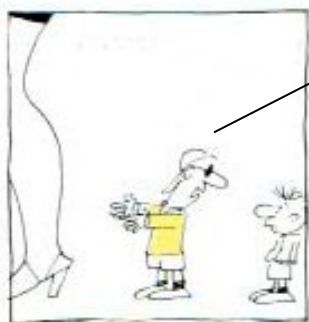
**ΕΓΩ ΠΑΝΤΩΣ ΣΤΟ 'ΠΑ:
ΜΗΝ ΠΑΡΕΙΣ ΣΕΦΕΡΗ
ΘΑ ΣΟΥ ΠΕΣΕΙ ΒΑΡΥΣ!**

**ΚΑΠΟΤΕ ΜΑΣ
ΕΝΔΙΕΦΕΡΕ
Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Η ΠΟΙΗΣΗ
ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ...**

**ΑΥΤΗ ΦΤΑΙΕΙ
ΚΟΛΛΗΤΕ!**

ΚΑΠΟΤΕ ΚΡΑΤΑΓΕ ΚΑΙ ΚΑΝΑ ΒΙΒΛΙΟ!

**Σκίτσα του Κ. Μητρόπουλου,
στο *Έλληνες γελοιογράφοι
του 20ού αιώνα*,
επιμ. Γήσης Παπαγεωργίου,
εκδ. Αστραία, 2002**

Κείμενο 5 Μ' ένα βιβλίο (ακόμα) ξεχνιέμαι...

Η μυρωδιά του καινούριου βιβλίου, η ηδονή στο σκίσιμο των κολλημένων σελίδων, η επιλογή σελιδοδείκτη ή το τσάκισμα της σελίδας κάνουν το βιβλίο ίσως το πιο λατρεμένο αντικείμενο. Παρότι η τεχνολογία έχει παρεισφρήσει στον τρόπο που αγοράζουμε βιβλία

–πολλοί τα παραγγέλνουν πλέον μέσω Ίντερνετ–, δεν έχει καταφέρει να αλλάξει την τελετουργία της ανάγνωσης. Πολλοί συγγραφείς, όπως ο Στίβεν Κινγκ, έχουν εκδώσει βιβλία σε ηλεκτρονική μορφή, ώστε να διαβάζονται μέσω Ίντερνετ. Αυτή η μόδα, όμως, δεν επικράτησε. Ένα βιβλίο που δεν κρατάς στα χέρια σου, που δε γέρνει στο στήθος σου, όταν σε παίρνει ο ύπνος με αυτό στην αγκαλιά, που δεν κουβαλάς στην παραλία ή στο λεωφορείο, ένα βιβλίο που δεν μπορείς να δανείσεις ή να μουτζουρώσεις, απλώς δεν είναι βιβλίο. Κατά έναν τρόπο δεν υπάρχει. Δεν μπορείς καν να το κλείσεις μετά το τέλος του και να το κρατήσεις λίγο ακόμα στα χέρια σου κοιτώντας το κενό για να συνειδητοποιήσεις ότι τελείωσε.

Άλλωστε, το χάζι των βιβλίων στη βιβλιοθήκη σου είναι μια βόλτα στη ζωή σου.

περ. «ΒΗΜΑgazino», εφημ.
ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Διαβάζω και γράφω

1. Στην πρόταση που ακολουθεί μπορείτε να σημειώσετε με βέλη τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των λέξεων (συνταγματικός άξονας →) και να αντικαταστήσετε κάποιες από αυτές με άλλες που θα έχουν την ίδια λειτουργία στην πρόταση (παραδειγματικός άξονας | ↓). Ένα πρώτο παράδειγμα σας δίνεται παρακάτω:

Η τεχνολογία →
Ο υπολογιστής ↓ δεν κατάφερε να
αλλάξει την τελετουργία της
ανάγνωσης.

2. Από το κείμενο 4 διαλέξτε μία πρόταση και εργαστείτε επιλέγοντας και συνδυάζοντας λέξεις (στο σχήμα που ακολουθεί).

3. Στο κείμενο 5 αντικαταστήστε λέξεις ή φράσεις στις υπογραμμισμένες προτάσεις, εργαζόμενοι άλλοτε στο συνταγματικό και άλλοτε στον παραδειγματικό άξονα.

4. Αν η πρώτη παράγραφος του κειμένου 1 άρχιζε με τη φράση: «Ένας άνθρωπος διαβάζει βιβλία για να...», πώς θα συνεχιζόταν;

- Κάντε όσο περισσότερες αλλαγές μπορείτε στο συνταγματικό και παραδειγματικό άξονα.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Κατανόηση λεξιλογίου σε ποικίλα κείμενα

1 Στο κείμενο 6 που ακολουθεί επιλέξτε ειδικές λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται στη «γλώσσα» της μελέτης του διαστήματος. Στη συνέχεια, για όσες από τις λέξεις αυτές δε γνωρίζετε την ερμηνεία τους ή θέλετε περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να

**χρησιμοποιήσετε ένα ερμηνευτικό
λεξικό ή μια εγκυκλοπαίδεια στη
βιβλιοθήκη του σχολείου.**

Λέξεις ή φράσεις για το διάστημα

«Άγνωστες» λέξεις	Ερμηνεία

Κείμενο 6 [Η γλώσσα των άστρων]

*Νεφελώματα
στον αστερισμό
του Τοξότη*

Όπως γνωρίζουμε σήμερα, ο Γαλαξίας μας όχι μόνο δεν είναι μοναδικός, αλλά υπάρχουν δισεκατομμύρια άλλοι! Και ο αριθμός των αστέρων κάθε γαλαξία φτάνει τις μερικές εκατοντάδες δισεκατομμύρια. Μερικοί γαλαξίες μοιάζουν με δίσκο, όπως ο δικός μας, κι άλλοι έχουν σπειροειδή μορφή. Υπάρχουν ακόμα ελλειπτικοί γαλαξίες και επίσης γαλαξίες με εξαιρετική φωτεινότητα –οι μυστηριώδεις κβάσαρς– που ανιχνεύονται στις εσχατιές του Σύμπαντος. Δεν είναι, όμως, μόνον η έκταση και οι

αριθμοί που εντυπωσιάζουν στην εικόνα που αποκάλυψε το Σύμπαν. Είναι και η απέραντη ποικιλία των αστρικών αντικειμένων, όπου η ύλη συχνά οδηγείται σε ακραίες καταστάσεις. Είναι οι αστέρες νετρονίων και οι μαύρες τρύπες, οι μεγαλειώδεις εκρήξεις αστεριών και τα νεφελώματα, οι αναρίθμητοι κομήτες και οι ερυθροί γίγαντες, οι λευκοί νάνοι αλλά και οι συγκρούσεις των γαλαξιών. Οι σκέψεις παγώνουν από το δέος ενώπιον των μεγεθών και του αγνώστου, αλλά και από την πραγματική (ή φαινομενική!) ασημαντότητά μας. «Για τον αστρονόμο ο άνθρωπος δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια κουκκίδα χωρίς σημασία σε ένα άπειρο Σύμπαν», παρατήρησε κάποιος στον Αϊνστάιν. «Συχνά αισθάνομαι το ίδιο», απάντησε ο Αϊνστάιν. «Συνειδητοποιώ, όμως,

ότι αυτή η ασήμαντη κουκκίδα, που είναι ο άνθρωπος, είναι επίσης ο αστρονόμος».

*Ο γαλαξίας
της Ανδρομέδας*

*Νέφη γέννησης
άστρων*

*Γ. Γραμματικάκης, στο
Ανιχνεύοντας το σήμερα,
προετοιμάζουμε το αύριο,
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001*

2 Επισκεφτήκατε με τους φίλους σας ένα βιβλιοπωλείο και βρήκατε ένα βιβλίο που σας έκανε εντύπωση, όταν διαβάσατε προσεκτικά το οπισθόφυλλο (κείμεν. 7). Επειδή δεν καταλάβατε καλά τη σημασία ορισμένων φράσεων, προσπαθήστε να ξαναδιαβάσετε το κείμενο,

προσέχοντας ιδιαίτερα τις φράσεις που συνοδεύουν τις «δύσκολες» λέξεις και βοηθούν στην κατανόηση της σημασίας τους. • Για την ανάγνωση του εξώφυλλου του βιβλίου (κείμεν. 7) εκτός από τις γλωσσικές σας γνώσεις ποιες άλλες χρησιμοποιήσατε; • Για ποιο λόγο;

Κείμενο 7 [Μαθηματικά και ομορφιά]

Ο συγγραφέας, μαθηματικός στο Πανεπιστήμιο του Γουόρικ της Αγγλίας, είναι γνωστός από το βιβλίο του *Παίζει ο Θεός ζάρια*; Εδώ προσπαθεί να εξηγήσει πώς φτιάχνονται τα υπέροχα σχήματα στη φύση. Θαυμάζουμε τα αστέρια που σπινθηροβολούν στον ουρανό.

Μένουμε εκστατικοί μπροστά στον ιστό μιας αράχνης. Μας μαγεύουν οι φωτογραφίες του Σύμπαντος. Ζηλεύουμε την ικανότητα της μέλισσας που φτιάχνει τις τέλειες εξαγωνικές κηρήθρες. Πώς γίνονται όλα αυτά; Πρόκειται για έναν υπέροχο συνδυασμό μαθηματικών και ομορφιάς. Αυτό πραγματεύεται και ο συγγραφέας, το να βρει δηλαδή τον τρόπο που οι φαινομενικά ψυχροί αριθμοί βρίσκουν έκφραση στην ομορφιά της φύσης.

**Ian Stewart, *Οι Μυστικοί Αριθμοί*,
μτφρ. Α. Σπανού,
εκδ. Π. Τραυλός, 2003**

		Σεκιλωαξε –
		– εκστατικοί
		– σπινθηρολόγουν
σημασία	Συνοδευτικές φράσεις- συμφοροήμενα	«Άνωστας» λέξεις (κείμεν. 7)

Ακούω και μιλώ

1. Οργανώστε με τους καθηγητές της τάξης σας, γι' αυτή τη σχολική χρονιά, τακτικές επισκέψεις στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή στη Δημοτική βιβλιοθήκη της περιοχής σας. Στην πρώτη επίσκεψη σας ρωτούν τι είδους βιβλία σάς αρέσουν και θα θέλατε να δανειστείτε. Απαντήστε, αιτιολογώντας γιατί προτιμάτε συγκεκριμένες κατηγορίες βιβλίων.

2. Σε κάποιο περιοδικό εβδομαδιαίας εφημερίδας διαβάσατε την παρακάτω είδηση (κείμεν. 8) για τη δημιουργία «ιπτάμενων αυτοκινήτων». Τηλεφωνήστε σε ένα φίλο σας και περιγράψτε του πώς θα είναι τα αυτοκίνητα αυτά, ποιος θα

τα κατασκευάσει,
πόσο θα κοστίσουν
και τι προβλήματα,
πιθανόν, να δημιουρ-
γήσουν.

Κείμενο 8 Εμπρός καλό μου αυτοκίνητο!

Κάθε μέρα οι
δρόμοι των μεγα-
λουπόλεων ανά τον
κόσμο παρουσιάζουν την ίδια
ασφυκτική εικόνα: βρίσκονται
μπλοκαρισμένοι από εκατοντάδες
αυτοκίνητα, με οδηγούς βουτηγμέ-
νους στο άγχος, γιατί δε θα προλά-
βουν να φτάσουν στον προορισμό
τους την ώρα που πρέπει. Το πρό-
βλημα του κυκλοφοριακού ήταν το
κίνητρο για κάποιους επιστήμονες
να επινοήσουν ένα πρωτότυπο

μέσο μεταφοράς, με σκοπό να μας απαλλάξει από την καθημερινή ταλαιπωρία στους δρόμους. Ο λόγος για τα ιπτάμενα αυτοκίνητα, ελικοφόρα δηλαδή τετράτροχα, τα οποία στα μπουτιλιαρίσματα θα μπορούν να ίπτανται. Σαν το καπέλο του... αστυνόμου Σαϊνη, το οποίο έβγαζε έλικες και τον βοηθούσε να πετάξει.

Η ιδέα δεν είναι καινούρια, αφού στο παρελθόν έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την υλοποίησή της, οι οποίες όμως απέτυχαν, επειδή τα οχήματα που κατασκευάζονταν ήταν ακριβά, βαριά και αργά. Τη λύση σε αυτά τα εμπόδια αναμένεται να δώσει η NASA, η οποία σκοπεύει να κατασκευάσει ιπτάμενα αυτοκίνητα, μετατρέποντας τον εξοπλισμό των λεγόμενων μικρών αεροπλάνων. Αν και τα

μικρά αεροπλάνα δεν είναι πρακτικά για την πλειοψηφία των ανθρώπων, ερευνητές της NASA ελπίζουν ότι στα επόμενα πέντε χρόνια η εξέλιξη της τεχνολογίας θα επιτρέψει την κατασκευή μικρών αεροπλάνων που θα είναι φθηνά, αθόρυβα, εύκολα στην οδήγηση και θα κοστίζουν γύρω στα 100.000 δολάρια. Αυτή η γενιά αεροπλάνων εκτιμάται ότι θα προετοιμάσει με τον καλύτερο τρόπο το έδαφος για την άφιξη των ιπτάμενων αυτοκινήτων. Ωστόσο η εταιρεία Boeing, έχει σχεδιάσει το πρώτο ιπτάμενο τετράτροχό της. Βέβαια, μαζί με τα σχέδια για τα ιπτάμενα αυτοκίνητα, θα πρέπει να βρει και τρόπους να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο

ενός κυκλοφοριακού χάους, όχι πια στους δρόμους, αλλά στους ουρανούς!

περ. «ΒΗΜΑgazino»,
εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2004

Διαβάζω και γράφω

1. Αφού μιλήσατε με το φίλο σας για τα «ιπτάμενα» αυτοκίνητα, γράφετε μια φανταστική ιστορία με πρωταγωνιστή τον εαυτό σας να οδηγεί ένα τέτοιο αυτοκίνητο πάνω από την πόλη ή την περιοχή σας.

2. Υποθέστε ότι είστε ο συγγραφέας του κειμένου 1, που γράφει για την αξία του βιβλίου. Σας επισκέπτεται ένας μαθητής– δημοσιογράφος σχολικής εφημερίδας για να σας πάρει συνέντευξη. Γράψτε μια

τέτοια (φανταστική) συνέντευξη, αντλώντας υλικό για τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις από το κείμενο αυτό.

3. Από μια εταιρεία νέων τεχνολογιών σάς έστειλαν ένα διαφημιστικό υλικό (κείμεν. 9) για να αγοράσετε ή εσείς ή το σχολείο σας ένα ρομπότ-δάσκαλο αγγλικών. Απαντήστε στην πρόταση τους με μια επιστολή 2-3 παραγράφων (λαμβάνοντας υπόψη και το κείμενο 3 του Τετραδίου Εργασιών).

Κείμενο 9 Ρομποτο- διδάσκαλος αγγλικών

Το κοριτσάκι της φωτογραφίας χρησιμοποιεί την οθόνη αφής του «Irobi», ενός «έξυπνου»

ρομπότ που διδάσκει αγγλικά στους χρήστες του μέσω ενσωματωμένων προγραμμάτων, τα οποία μπορεί μάλιστα και αναβαθμίζει μέσω του Internet. Το ρομπότ λειτουργεί και με τηλεχειρισμό αλλά και με φωνητικές εντολές του χρήστη. Διαθέτει επίσης ενσωματωμένη κάμερα, με την οποία μπορεί ο ιδιοκτήτης του να βλέπει και να ελέγχει τι γίνεται στο σπίτι ή στο χώρο που το έχει τοποθετήσει απ' όπου κι αν βρίσκεται.

ένθετο «Science», εφημ.
ΤΟ ΒΗΜΑ, 2004

Διαθεματική εργασία

«Ταξίδι στον κόσμο της γραφής και της ανάγνωσης»

Η τάξη ή το σχολείο σας οργανώνει ένα διαγωνισμό ανάγνωσης

βιβλίων και γραφής λογοτεχνικού κειμένου.

► **Μια ομάδα θα καταγράψει τις προτιμήσεις των μαθητών και θα προτείνει τις κατηγορίες (πεζογραφία, ποίηση, ιστορία, επιστημονική φαντασία, θέατρο, γεωγραφία κ.λπ.) από τις οποίες κάθε ομάδα μαθητών (3-4 ατόμων) θα επιλέξει δύο βιβλία, που θα διαβάσει σε ορισμένο χρονικό διάστημα.**

► **Στη συνέχεια θα γίνει παρουσίαση των βιβλίων απ' όλα τα μέλη κάθε ομάδας και θα υπάρξει βράβευση των καλύτερων παρουσιάσεων από επιτροπή μαθητών, εκπαιδευτικών, τοπικών πνευματικών φορέων.**

► **Θα ζητηθεί απ' όποιο μαθητή επιθυμεί να γράψει οποιοδήποτε είδος λογοτεχνικού κειμένου (διήγημα, ποίημα, χρονογράφημα,**

θεατρικό μονόπρακτο κ.λπ.) και να το παραδώσει στην επιτροπή του διαγωνισμού.

► Θα ακολουθήσει η βράβευση των καλύτερων κειμένων κατά κατηγορία και η ανάγνωση τους από τους μαθητές.

► Θα εκδοθεί ειδικός τόμος-τεύχος από το σχολείο με όλα τα κείμενα των μαθητών που συμμετείχαν στο διαγωνισμό.

**Χρήσιμες ηλεκτρονικές
διευθύνσεις**

1. <http://www.biblionet.gr>

(Δικτυακός τόπος με όλες τις ελληνικές εκδόσεις των τελευταίων χρόνων)

2. <http://www.linguapax.org> (Σχέδιο

της Unesco για την προώθηση του πολιτισμού και της ειρήνης διαμέσου της πολύγλωσσης εκπαίδευσης)

3. <http://www.elia.org.gr> (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο)

4. <http://www.mpi.nl/DOBES> (Ειδική ιστοσελίδα για τις γλώσσες που κινδυνεύουν με εξαφάνιση)

5. <http://www.vlib.org> (Εικονική βιβλιοθήκη για τις επιστήμες, τις τέχνες και τον πολιτισμό)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Μέσα σε μια πρόταση οι ..... ή τα ..... μπορούν να μετακινηθούν, «αποκαλύπτοντας» αυτό που θέλουμε να τονιστεί.

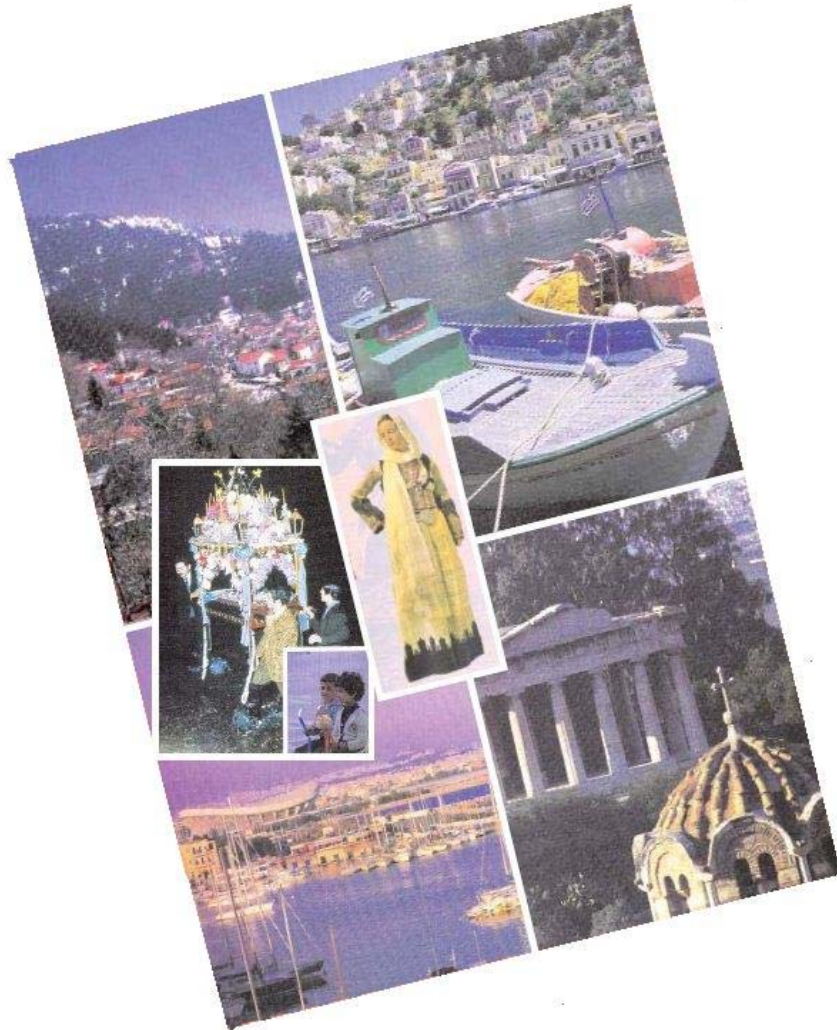
► Μπορούμε να .....
λέξεις ή φράσεις σε μια πρόταση οι
οποίες να παίζουν τον ίδιο ρόλο
στην πρόταση, ανάλογα με αυτό
που θέλουμε να εκφράσουμε.

► Σε κάθε κείμενο χρησιμοποιείται
..... λεξιλόγιο το
οποίο «αποκρυπτογραφούμε»,
προκειμένου να κατανοήσουμε το
περιεχόμενο του.

► Μπορούμε να .....
κείμενα, ανάλογα με τους παράγο-
ντες και τις συνθήκες επικοινωνίας.

10η ενότητα

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΜΟΥ

1. *Ελλάς*, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2004

2. Ευγενία Φακίνου, *Ελληνικό Πανόραμα*, εκδ. Κέδρος, 1995

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μάθουμε να διακρίνουμε τις δευτερεύουσες προτάσεις από τις κύριες και να αναγνωρίζουμε τις λειτουργίες τους μέσα στην περίοδο.

Θα μελετήσουμε την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων και τους συνδέσμους που χρησιμοποιούμε σε αυτήν

Θα προσπαθήσουμε να αναγνωρίσουμε το ρόλο των σημείων στίξης στο λόγο.

Θα ασκηθούμε στη χρήση λεξικών

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε ο καθένας για τον τόπο του και τον πολιτισμό του.

A ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 Μάνη

Το Γύθειο, η Αρεόπολη, το Οίτυλο, ο Κάμπος, ο Κότρωνας και άλλα 270 χωριά και χωριουδάκια αποτελούν τη Μάνη. Έναν από τους πιο ιδιόρρυθμους και γοητευτικούς χώρους της πατρίδας μας.

Οι άνεμοι, που φυσούν σχεδόν ακατάπαυστα, και το βραχώδες έδαφος δεν αφήνουν τίποτα να φυτρώσει. Η ανατολική μόνο

πλευρά της Μάνης έχει βελανιδιές, ελιές και αμπέλια. Στην υπόλοιπη κυριαρχούν οι φραγκοσυκιές. Η περιοχή κατοικείται συνεχώς από τα αρχαία χρόνια. Την εποχή του Βυζαντίου, μαζί με το Μιστρά και τη Μονεμβασιά, αποτελούσαν τα κυριότερα κάστρα. Στον αγώνα του 1821 οι Μανιάτες, άρχοντες και λαός, πήραν μέρος δείχνοντας εξαιρετική ανδρεία. Η γλώσσα, η φορεσιά, τα ήθη και τα έθιμα των παλιών Μανιατών περισσότερο συγγένευαν με τα νησιά, και ιδιαίτερα την Κρήτη, και λιγότερο με την υπόλοιπη Πελοπόννησο. Τα σπίτια της Μάνης –οι πύργοι, όπως ονομάζονται– μοιάζουν με πραγματικά φρούρια, καθώς έχουν μικροσκοπικά παράθυρα και πολλές «τουφεκήθρες». Αυτό ήταν απαραίτητο, επειδή η περιοχή ήταν

πολύ εκτεθειμένη σε πειρατικές επιδρομές, αλλά και εξαιτίας των διαφορών που χώριζαν τις οικογένειες μεταξύ τους. Πολλοί οικισμοί της Μάνης έχουν κηρυχθεί «διατηρητέοι» και δεν επιτρέπεται ν' αλλάξει η εξωτερική όψη των σπιτιών. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα έθιμα του γάμου, της «αδελφοποίησης», της «βεντέτας», της ταφής, καθώς και τα μοιρολόγια.

Τα μοιρολόγια ήταν συνήθως στίχοι που σχεδίαζαν οι ίδιες οι γυναίκες της Μάνης – οι μοιρολογίστρες. Ήταν θρήνοι προορισμένοι να παινέψουν τον άνθρωπο που χάθηκε και να παρηγορήσουν τους ζωντανούς.

Η βεντέτα ή «γδικιωμός» ήταν η έχθρα που χώριζε κάποιες οικογένειες στη Μάνη κι έπαιρνε

μορφή πολέμου, συχνά με πολλούς νεκρούς. Κρατούσε χρόνια, κι έφτανε αρκετές φορές να μη θυμούνται οι νεότεροι το λόγο που τους χώριζε από τους «εχθρούς» τους.

Ευγενία Φακίνου, *Ελληνικό Πανόραμα*, εκδ. Κέδρος, 1995

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Τι είδους πληροφορίες μάς δίνει η συγγραφέας για τη Μάνη;
  - Συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

Φύση	
Ιστορία	
.....	
.....	
.....	

2 Τι εικόνα σχηματίζουμε για την αρχιτεκτονική της περιοχής από το κείμενο;

Κείμενο 2

[Οι ξένοιαστες μέρες]

Από τα ανατολικά παράθυρα του σπιτιού μας έβλεπα κατάρτια, πανιά και πολύχρωμες σημαίες ν' ανεμίζουν πάνω απ' την κληματαριά. Όταν άσπριζε η κάμαρα κι έφεγγαν οι τοίχοι, τα ιστιοφόρα είχαν πια καβατζάρει τους πελώριους βράχους στην άκρη του κόλπου κι έρχονταν να φορτώσουν ξυλεία και ξυλοκάρβουνα. Έστεκαν να μαζέψουν τα πανιά μπροστά στο παράθυρο και χάνονταν κάτω από

ΤΙΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΚΡΕΒΑΤΙΝΕΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ.

ΣΤΙΣ ΜΥΤΕΣ ΤΩΝ ΠΟΔΙΩΝ ΕΓΩ ΤΕΝΤΩΝΑ ΤΟ ΛΑΙΜΟ ΜΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΤΑ ΔΩ ΝΑ ΠΛΕΥΡΙΖΟΥΝΕ, ΜΑ ΤΟ ΠΕΡΒΑΖΙ ΉΤΑΝ ΨΗΛΟ. ΔΕΝ ΕΦΤΑΝΑ. ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΔΥΝΑΤΕΣ, ΦΩΝΑΧΤΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ, Ο ΘΟΡΥΒΟΣ ΤΟΥ ΚΑΒΟΥ, ΤΡΕΧΑΜΑΤΑ, ΖΩΗΡΕΣ ΧΑΙΡΕΤΟΥΡΕΣ ΠΕΡΝΟΥΣΑΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΛΗΜΑΤΟΦΥΛΛΑ. ΚΙ ΕΤΡΕΧΑ ΤΟΤΕ ΣΤΟ ΓΩΝΙΑΚΟ ΥΠΝΟΔΩΜΑΤΙΟ, ΕΣΠΡΩΧΝΑ ΕΝΑ ΣΚΑΜΝΙ ΣΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ, ΜΑ ΜΟΝΑΧΑ ΤΗ ΒΑΡΚΑ ΜΑΣ ΚΑΤΑΦΕΡΝΑ ΝΑ ΔΩ, ΔΕΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΑ, ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ.

ΣΤΡΩΜΕΝΟΣ ΨΙΛΟ ΨΙΛΟ ΒΟΤΣΑΛΟ Ο ΓΙΑΛΟΣ ΓΥΑΛΙΖΕ ΚΙ ΕΛΑΜΠΕ ΤΙΣ ΗΛΙΟΛΟΥΣΤΕΣ ΜΕΡΕΣ, ΣΚΟΥΡΑΙΝΕ ΚΙ ΑΣΗΜΙΖΕ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΒΡΟΧΕΣ. ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΉΤΑΝ ΜΙΑ ΟΜΟΡΦΗ ΘΑΛΑΣΣΙΝΗ ΑΓΚΑΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΗΝ ΕΦΤΑΝΑΝ ΤΑ

πελαγίσια κύματα. Τα βράχια στην είσοδο του κόλπου έσπαζαν την ορμή του πόντου. Ένα μικρό φυσικό λιμάνι στο μεγάλο ναυτικό δρόμο από την Κωνσταντινούπολη για Πύργο, Βάρνα, Κωνσταντζα, Οδησσό.

Από τα δυτικά παράθυρα του σπιτιού, πάνω από τις μουσμουλιές και τις συκιές του κήπου, έβλεπα αμπέλια, μπαχτσέδες, στάρια, κριθάρια και δασωμένες πλαγιές. Μαύριζε ο Παππιάς απ' τα ψηλά βαθύσκιωτα δέντρα, μαύριζαν τα χωράφια μετά το θερισμό, πλούσια τα χώματα, πηχτά σαν τον πηλό. Βούλιαζαν οι ρόδες των κάρων που κουβαλούσαν από την άνοιξη τους μεγάλους κορμούς στις αποθήκες του πατέρα. Βούλιαζαν οι βοϊδάμαξες κι έτρεχαν απ' τα χωράφια οι συγχωριανοί να βοηθήσουν.

Το καλοκαίρι πάλι, που στέριωνε το χώμα, κατέβαιναν βιαστικά και τριζάτα. Τρίζαν οι ρόδες στους άξονες, τρίζανε σιδερικά και ξύλα. [...]

Έπεφτε γρήγορα το φως και βγαίναν οι μαυροντυμένες γυναίκες να ανάψουν τα καντήλια στα εξοχικά προσκυνητάρια. Μια μουρμουριστή προσευχή ερχόταν από τον κάμπο. Μέσα στο πρώτο σκοτάδι της νύχτας άκουγα τα βότσαλα που τα ξέσερνε το κύμα... ώσπου... με έπαιρνε σηκωτό ο πατέρας από το παράθυρο, να μ' ακουμπήσει κοιμισμένο στο κρεβάτι.

Οι ήχοι της θάλασσας, ήχοι του έξω κόσμου.

Οι ήχοι του κάμπου, ήχοι του χωριού μου.

Τον έξω κόσμο τον γνώρισα, τον έφαγα με το κουτάλι. Το χωριό μου

όμως το έχασα, μα το φυλάω καλά στα βλέφαρα του νου μου.

Μαριάννα Κορομηλά, *Ευτυχισμένος που έκανε το ταξίδι του Οδυσσέα*, εκδ. Libro, 1989

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Πώς φαντάζεστε το λιμάνι του Βασιλικού, όπου ζούσε ο ήρωας του αποσπάσματος;

2 Ο ήρωας φαίνεται δεμένος με τον τόπο του. • Πώς αποδεικνύεται η στενή αυτή σχέση μέσα από το κείμενο;

Κείμενο 3 Η Καπνικαρέα

Η βοή του κόσμου που βγήκε για ψώνια, οι επιγραφές, τα φώτα και οι βιτρίνες των καταστημάτων, οι διαλαλούν την πραγματεία τους, επιφω-

**νήματα και γέλια
μικρών και μεγάλων
που συνωστίζονται
για να δουν καλλιτέ-
χνες του δρόμου,
μουσικές που μας**

**ξαφνιάζουν από άλλες εποχές και
άλλα μέρη. Ο κόσμος της αγοράς
απλώνεται μπροστά μας, καθώς
κατηφορίζουμε την οδό Ερμού.**

**Ένας κόσμος ζωντανός που
αλλάζει συνέχεια. Στο βάθος του
δρόμου διακρίνεται ο παλαιότερος
κάτοικος. Επιβλητική και ήσυχη η
Καπνικαρέα γνωρίζει όλα τα
μυστικά της περιοχής**

**Η Καπνικαρέα, σύμβολο μιας
άλλης εποχής στην καρδιά της
πόλης, τόπος συνάντησης και
ξεκούρασης για τους περαστικούς,
χώρος συγκέντρωσης και προσευ-
χής για τους πιστούς, σημείο**

προσέλευσης επισκεπτών, μάρτυρας της ανάπτυξης και των αλλαγών της μεγαλούπολης, αγαπημένη εκκλησία παλαιότερων και νεότερων, αδιάφορη για άλλους, είναι εκεί, στο κέντρο, μέσα στον περίπατό σου, για να αναπτύξεις τη δική σου σχέση μαζί της.

*Καπνικαρέα, ένα μνημείο
στο κέντρο της αγοράς,
Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, Ενημερωτικό
φυλλάδιο Υπουργείου Πολιτισμού*

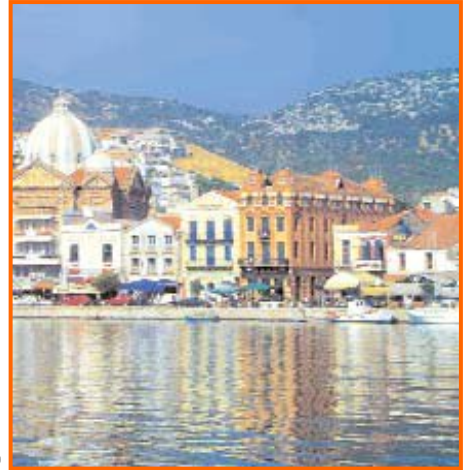
Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Τι θα δούμε, καθώς θα κατηφορίζουμε την οδό Ερμού στην Αθήνα;
- 2** Τι αποτελεί η Καπνικαρέα για την Αθήνα και τους ανθρώπους που κυκλοφορούν σε αυτήν;

Κείμενο 4 Μυτιλήνη. Λιμάνι τέχνης και πολιτισμού

Το τρίτο σε έκταση νησί της χώρας είναι συνδεδεμένο με την ιστορία, την τέχνη και τον πολιτισμό. Τόσο στα αρχαία χρόνια όσο και στα νεότερα δεν έλειψαν από τη Λέσβο σπουδαίοι πνευματικοί άνθρωποι, από τον Πιπτακό (ένας από τους εφτά σοφούς), τη Σαπφώ, τον Αλκαίο και το Θεόφραστο, έως τους Εφταλιώτη, Βενέζη.

Νησί θαυμάσιας αρχιτεκτονικής (περίπου τρεις χιλιάδες κτίσματα έχουν κριθεί διατηρητέα μόνο μέσα στην πρωτεύουσα!). Από τα πλέον δασοσκεπή νησιά της Ελλάδας, η Λέσβος παρουσιάζει θαυμάσιες

βλαστικές εναλλαγές (ελαιώνες, αμπέλια, πεύκα, βελανιδιές, καστανιές, έλατα κ.ά.). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τα απολιθωμένα δάση με κορμούς είκοσι και πλέον εκατομμυρίων ετών που υπάρχουν κυρίως στην περιοχή μεταξύ Σιγρίου- Άντισσας- Ερεσού. Κάθε σημείο του νησιού, κάθε ακτή, κάθε χωριό είναι και μια έκπληξη· η ομορφιά είναι διάσπαρτη. Εντυπωσιάζουν οι κόλποι της Γέρας και της Καλλονής, που εισχωρούν τόσο βαθιά στο νησί, ώστε μοιάζουν με λιμνοθάλασσες! Είναι θαυμάσιος ο γύρος του νησιού. Ξεκινώντας από το ανατολικό σημείο, σταματά κανείς στη Σκάλα Συκαμιάς και απολαμβάνει φρέσκο ψάρι δίπλα ακριβώς στην περίφημη εκκλησία της Παναγιάς της Γοργόνας.

Διασχίζει το Μανταμάδο και φτάνει στη Μήθυμνα (Μόλυβο) και την Πέτρα στα βόρεια. Στη συνέχεια, κατεβαίνει στην Άντισσα, το πανέμορφο Σίγρι, την Ερεσό, την Καλλονή, τον Πολιχνίτο, το Πλωμάρι και στα ορεινά, στην πανέμορφη Αγιάσο. Σε όποιο χωριό, σε όποια ακτή, η καθαριότητα και η ομορφιά πανταχού παρούσες. Χαίρεσαι να κολυμπάς και να ταξιδεύεις. Υψηλός είναι επίσης ο πολιτισμός της γεύσης, με γνήσια παραδοσιακά προϊόντα και συνταγές αιώνων. Λείψανα της Αρχαιότητας και της Ενετοκρατίας παντού. Νησί ταυτόσημο της τέχνης και της φυσικής ομορφιάς.

περ. «Γεωτρόπιο»,
εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2004

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί στον τίτλο του άρθρου ονομάζεται η Μυτιλήνη «λιμάνι τέχνης και πολιτισμού»;

- Δικαιολογήστε το χαρακτηρισμό αυτό με στοιχεία από το κείμενο.

2 Δείξτε με βέλη στο χάρτη της Μυτιλήνης το γύρο του νησιού που προτείνει ο συγγραφέας του άρθρου.

B ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

B1 Δευτερεύουσες προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Χωρίστε τις παρακάτω περιόδους σε προτάσεις:

α. «Ο κόσμος της αγοράς απλώνεται μπροστά μας, καθώς κατηφορίζουμε την οδό Ερμού» (κείμεν. 3)

β. «Αυτό ήταν απαραίτητο, επειδή η περιοχή ήταν πολύ εκτεθειμένη σε πειρατικές επιδρομές» (κείμεν. 1)

γ. «Οι άνεμοι, που φυσούν σχεδόν ακατάπαυστα, και το βραχώδες έδαφος δεν αφήνουν τίποτα να φυτρώσει» (κείμεν. 1)

• Ποιες από τις προτάσεις αυτές συμπληρώνουν το νόημα μιας άλλης πρότασης, εξαρτώνται

δηλαδή από μια άλλη πρόταση;

- Βρείτε τες και υπογραμμίστε τες.
- Θυμάστε πώς ονομάζονται οι προτάσεις αυτές;
- Αν όχι, ανατρέξτε στην 8η ενότητα του βιβλίου σας.

2. Τι είδους πληροφορίες δίνουν οι προτάσεις που υπογραμμίσατε παραπάνω;

- Σε ποιες ερωτήσεις απαντούν;
- Μπορείτε να σκεφτείτε και να διατυπώσετε τις ερωτήσεις αυτές;

3. Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες προτάσεις στα παρακάτω αποσπάσματα:

α. «Όταν άσπριζε η κάμαρα κι έφεγγαν οι τοίχοι, τα ιστιοφόρα είχαν πια καβατζάρει τους πελώριους βράχους στην άκρη του κόλπου κι έρχονταν να φορτώσουν ξυλεία» (κείμ. 2)

β. «Με έπαιρνε σηκωτό ο πατέρας από το παράθυρο, να μ' ακουμπήσει

κοιμισμένο στο κρεβάτι» (κείμ. 2)

- Τι είδους πληροφορίες δίνουν οι προτάσεις που υπογραμμίσατε;
- Διατυπώστε τις ερωτήσεις στις οποίες απαντούν.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Οι δευτερεύουσες προτάσεις λειτουργούν είτε ως αντικείμενο ή υποκείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης, π.χ. *Είπε ότι θα φύγει από τον τόπο του*, είτε ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί· δηλώνουν δηλαδή:
  - **χρόνο**, π.χ. *Όταν κατηφορίζεις την Ερμού, έχεις όλη την πόλη μπροστά σου.*
  - **αιτία**, π.χ. *Θύμωσε, επειδή ο Γιάννης αποφάσισε να φύγει.*
  - **σκοπό**, π.χ. *Τα καράβια έρχονταν (για) να φορτώσουν ξυλεία.*

- **αποτέλεσμα**, π.χ. *Μιλά πολύ σιγά, ώστε μόλις ακούγεται.*
- **υπόθεση**, π.χ. *Αν πάτε στη *Μυτιλήνη*, θα περάσετε ωραία.*
- **εναντίωση**, π.χ. *Αν και περνάει δύσκολα, δεν αφήνει τον τόπο του.*

Κείμενο 5 [Κόρινθος]

...Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι χρησιμοποίησαν το σημερινό τρόπο κατασκευής των караβιών κι οργάνωσης του ναυτικού κι ότι στην Κόρινθο, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ναυπηγήθηκαν τριήρεις. Και φαίνεται πως ο Κορίνθιος ναυπηγός Αμεινοκλής έφτιαξε τέσσερα πολεμικά καράβια για τους Σαμιώτες. [...]

Επειδή οι Κορίνθιοι έχτισαν την πόλη τους πάνω στον Ισθμό, έγινε

από πολύ παλιά εμπορικό κέντρο, γιατί οι Έλληνες, τα παλιά τα χρόνια, επικοινωνούσαν περισσότερο από στεριά παρά από θάλασσα και τόσο αυτοί που έμεναν στην Πελοπόννησο όσο κι εκείνοι που κατοικούσαν έξω απ' αυτήν ήταν υποχρεωμένοι να έρχονται σε επικοινωνία μεταξύ τους διαμέσου της χώρας των Κορινθίων. Έτσι οι Κορίνθιοι έγιναν πολύ πλούσιοι, όπως μαρτυρούν κι οι παλιοί ποιητές που επονόμασαν την πόλη πλούσια...

Θουκυδίδη *Ιστορία*, Βιβλίο Ι, 13, εκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία, 1985

Διαβάζω και γράφω

1. «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...»: Βρείτε και υπογραμμίστε τις δευτε-

ρεύουσες προτάσεις του αποσπάσματος αυτού στο κείμενο 5.

2. Ποιες από τις δευτερεύουσες προτάσεις αυτές είναι υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης; • Ποιες λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί; • Τι δηλώνουν;

B2

Υποτακτική σύνδεση προτάσεων

Ακούω και μιλώ

1. Μελετήστε ξανά τα αποσπάσματα που σας δόθηκαν στις δραστηριότητες 1 και 3 (*Ακούω και μιλώ*) της υποενότητας B1. • Με ποιους συνδέσμους εισάγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που περιλαμβάνονται σε αυτά;

2. Βρείτε με ποια πρόταση συνδέει κάθε σύνδεσμος που εντοπίσατε τη δευτερεύουσα πρόταση που εισάγει. • Ποιες από τις προτάσεις αυτές είναι κύριες και ποιες δευτερεύουσες;

3. Βρείτε τους συνδέσμους που εισάγουν τις δευτερεύουσες προτάσεις του αποσπάσματος: «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...» (κείμ. 5)

Μαθαίνω ότι:

► Όταν δύο ή περισσότερες προτάσεις δεν είναι ισοδύναμες (η μία εξαρτάται από την άλλη), συνδέονται μεταξύ τους με κάποιον από τους υποτακτικούς συνδέσμους ή με μια αναφορική αντωνυμία. Αυτός ο τρόπος

σύνδεσης των προτάσεων
ονομάζεται υποτακτική σύνδεση.
► Συνηθισμένοι υποτακτικοί σύν-
δεσμοί είναι οι: ότι, πως, να, μήπως,
γιατί, επειδή, όταν, αφού, ώστε κ.ά.

Διαβάζω και γράφω

1. Μελετήστε το απόσπασμα:
«Βούλιαζαν οι βοϊδάμαξες κι έτρε-
χαν απ' τα χωράφια οι συγχωριανοί
να βοηθήσουν» (κείμεν. 2) • Ποιες
προτάσεις του αποσπάσματος
συνδέονται παρατακτικά και ποιες
υποτακτικά;

2. «Πολλοί οικισμοί της Μάνης
έχουν κηρυχθεί «διατηρητέοι» και
δεν επιτρέπεται ν' αλλάξει η
εξωτερική όψη των σπιτιών» (κείμεν.
1): Σε ποιο σημείο του αποσπάσμα-
τος έχουμε παρατακτική σύνδεση
και σε ποιο υποτακτική;

3. «Ξεκινώντας από το ανατολικό σημείο... στην πανέμορφη Αγιάσο» (κείμεν. 4): Στο απόσπασμα κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεση των προτάσεων. Ξαναγράψτε το ίδιο, προσπαθώντας να μετατρέψετε την παρατακτική σύνδεση σε υποτακτική. • Σχολιάστε τις αλλαγές που κάνατε. • Γιατί νομίζετε ότι ο συγγραφέας του άρθρου προτίμησε την παρατακτική σύνδεση;

Η στίξη στην υποτακτική σύνδεση

Κείμενο 6 Η Λήμνος

Το νησί είναι γνωστό από την αρχαιότητα για το περίφημο κρασί του, που έπιναν ως εκλεκτό ποτό οι ήρωες της

Ιλιάδας. Έχει να επιδείξει όμως και μια ευφάνταστη κουζίνα, που από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα πατάει πάνω στα στέρεα υλικά του λαδιού, του κρασιού, του σταριού κι ενός μοναδικού μελιού τοπικής παραγωγής.

Η Ουρανία Βαγιάκου συγκέντρωσε σε ένα βιβλίο τις γεύσεις του νησιού κι ανέλαβε να μας μυήσει. Αν, λοιπόν, βρεθείτε στη Λήμνο, θα δοκιμάσετε φλομάρια (χυλοπίτες δηλαδή) με κόκορα, τσουρεκάκια (δεν είναι γλυκό, αλλά στριφτές πίτες με τυρί), αστακό με χόρτα του βουνού ή με κριθαράκι, καλαμάρια γεμιστά με αμύγδαλα και σταφίδες και κλίκια (τυρόψωμα).

**περ. «Ε»,
εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 2002**

Ακούω και μιλώ

1. Βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις της δεύτερης παραγράφου του κειμένου 6. • Ποιες από αυτές χωρίζονται με κόμμα από τις κύριες και ποιες όχι; • Οι δευτερεύουσες προτάσεις που χωρίζονται με κόμμα από την κύρια, από την οποία εξαρτώνται, λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί ή ως αντικείμενο ή υποκείμενο;

2. «ανέλαβε να μας μυήσει» (κείμεν. 6): Τι φανερώνει η δευτερεύουσα πρόταση του αποσπάσματος; • Παίζει ρόλο επιρρηματικού προσδιορισμού, υποκειμένου ή αντικειμένου; • Γιατί νομίζετε ότι δε χωρίζεται με κόμμα από την κύρια πρόταση;

3. Παρατηρήστε για άλλη μία φορά το απόσπασμα: «Λέγεται ότι πρώτοι οι Κορίνθιοι... παρά από θάλασσα...» (κείμ. 5) • Σε ποιες περιπτώσεις υποτακτικής σύνδεσης προτάσεων χωρίζεται η κύρια πρόταση από τη δευτερεύουσα με κόμμα; • Σε ποιες δεν υπάρχει κόμμα ανάμεσα στην κύρια και τη δευτερεύουσα πρόταση;

Μαθαίνω για το **κόμμα στην υποτακτική σύνδεση**

► Όταν μια δευτερεύουσα πρόταση λειτουργεί ως αντικείμενο ή υποκείμενο στο ρήμα μιας άλλης πρότασης, τότε οι δύο προτάσεις **δε** χωρίζονται με κόμμα, π.χ. *Λέγεται ότι οι πρώτοι Κορίνθιοι χρησιμοποίησαν το σημερινό τρόπο κατασκευής των καραβιών.* (κείμ. 5)

▶ Όταν η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει κάποια επιρρηματική σχέση (χρόνο, αιτία, σκοπό κ.λπ.), τότε συνήθως χωρίζεται με κόμμα από την πρόταση που προσδιορίζει, π.χ. *Ο κόσμος της αγοράς απλώνεται μπροστά μας, καθώς κατηφορίζουμε την οδό Ερμού.* (κείμεν. 3)

Διαβάζω και γράφω

Γράψτε μια παραδοσιακή συνταγή του τόπου σας, μια συνταγή για κάποιο γλυκό ή φαγητό. Αν δε γνωρίζετε, ρωτήστε τη μητέρα ή τη γιαγιά σας ή άλλο συγγενικό σας πρόσωπο. • Χρησιμοποιήστε υποτακτική σύνδεση προτάσεων. • Προσέξτε σε ποιες περιπτώσεις θα χρησιμοποιήσετε κόμμα.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Ακούω και μιλώ

1. Ξαναθυμηθείτε τις περιπτώσεις στις οποίες βάζουμε κόμμα (συμβουλευτείτε τις ενότητες 8 και 10) και συζητήστε τες στην τάξη.

2. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα δυνατά και ακούγοντάς τα παρατηρήστε πότε χρησιμοποιείται το κόμμα:

α. «Το Γύθειο, η Αρεόπολη, το Οίτυλο, ο Κάμπος, ο Κότρωνας και άλλα 270 χωριά και χωριουδάκια αποτελούν τη Μάνη» (κειμ.1) β.

«Έτρεχα τότε στο γωνιακό υπνοδωμάτιο, έσπρωχνα ένα σκαμνί στο παράθυρο, μα μονάχα τη βάρκα μας κατάφερα να δω» (κείμ. 2)

γ. «Τον έξω κόσμο τον γνώρισα,
τον έφαγα με το κουτάλι» (κείμ. 2)

δ.«Αν βρεθείτε στη Λήμνο, θα
δοκιμάσετε φλομάρια» (κείμ. 6)

3. Διαβάστε δυνατά τα παραπάνω
αποσπάσματα. • Σε ποια σημεία
παρατηρείτε παύση, ένα μικρό στα-
μάτημα της φωνής σας; • Πώς απο-
δίδεται αυτή η παύση στο γραπτό
λόγο; • Διαλέξτε τα σωστά, βάζο-
ντας ✓ στα κατάλληλα κουτάκια:

Βάζουμε κόμμα:

- Για να χωρίσουμε κύριες από
δευτερεύουσες προτάσεις
- Πριν από κάθε σύνδεσμο
- Στο τέλος μιας περιόδου
- Για να χωρίσουμε όμοιες
προτάσεις στο ασύνδετο σχήμα
- Για να χωρίσουμε λέξεις ή
φράσεις ασύνδετες

- Για να χωρίσουμε το αντικείμενο από το υποκείμενο
- Για να χωρίσουμε την κλητική από την υπόλοιπη πρόταση (π.χ. Γιάννη, έλα κοντά μας)

4. Θυμηθείτε τον ορισμό της περιόδου στην ενότητα 8. Ποιο ρόλο παίζει η τελεία εκεί;

5. Διαβάστε δυνατά το κείμενο 6.
● Διαλέξτε το σωστό, βάζοντας ✓ στο κατάλληλο κουτάκι:

Τελεία βάζουμε για να αποδώσουμε στο γραπτό λόγο

- Μεγάλο σταμάτημα της φωνής
- Μικρό σταμάτημα της φωνής
- Καθόλου σταμάτημα της φωνής

Κείμενο 7 [Το τρενάκι του Πηλίου]

[...] Δεν έχει καν το ύφος ότι εκτελεί συγκοινωνία. Θαρρείτε πως βγήκε περίπατο για τη δική του ευχαρίστηση. Πηγαίνει αργά – σαν για να χαρεί περισσότερο τη φύση και τον ανοιξιιάτικο ήλιο. Σταματάει κατά το κέφι του – σαν για να θαυμάσει μια ωραία θέα. Και στους μικρούς σταθμούς όπου ξαποσταίνει από το άσθμα του, δημιουργεί μια ατμόσφαιρα οικεία και εγκάρδια.

Στους σταθμούς αυτούς είναι ανθισμένα πεζούλια, καφενεδάκια

κάτω από ριγηλές* λεύκες, κόσμος που γνωρίζεται με τον κόσμο του τρένου. Αρχίζουν, λοιπόν, ατέλειωτες κουβέντες, ο μοναδικός υπάλληλος του τρένου παίρνει παραγγελίες και καλάθια για τον παραπέρα σταθμό, ένας ρομαντικός ταξιδιώτης κατεβαίνει να κόψει λουλούδια των χωραφιών, άλλοι παραγγέλνουν καφέ, άλλος πάει για τις μικρές του ανάγκες πίσω από τις ανθισμένες βραγιές... Το μικρό τρένο δίνει σ' όλους καιρό – για όλ' αυτά. Κι όταν σφυρίζει, δεν είναι για ν' αναγγείλει ασυζήτητα ότι φεύγει, αλλά για να ρωτήσει: «Ε, τι λέτε; Πάμε τώρα;». Κι αν κανείς πίσω από τις ανθισμένες βραγιές δεν έχει

* **ριγηλός**: αυτός που τρεμουλιάζει, που τρέμει από το κρύο, τον αέρα.

**τελειώσει ακόμα, το μικρό τρένο
τον περιμένει με μακροθυμία. Δε
βιάζεται!**

**Κι αλήθεια: γιατί να βιαστεί; Θα
ήταν ανόητο. Είναι τόσο ωραία όλα:
το ανοιξιάτικο πρωί, η φύση, ο
Παγασητικός... Τόσο ωραία!
Πουθενά αλλού δε θα 'βρισκε κανείς
τόση ομορφιά συνδυασμένη με
τόση πραότητα και ειρήνη! Όλη η
φύση, από το Βόλο στις Μηλιές,
έχει μια κυριακάτικη εμφάνιση. Όλα
είναι καθαρά στα μικρά χωριά που
περνάμε – Αγρια, Λεχώνια – όλα
είναι γιορταστικά στα χωράφια, στο
φως, στα νερά του κόλπου! Στ'
ακροθαλάσσι, μπρος στη φωτεινή,
την ονειρώδη γαλήνη του γλαυκού
Παγασητικού, βλέπεις γέρικες
βάρκες, ξεχασμένες σε μια γλυκιά
υπνηλία· κάτω από τις ασημένιες
ελιές βόσκουν νωθρά κοπάδια**

προβάτων· σ' όλο το μάκρος του δρόμου κυλάν ρυάκια ανάμεσα από παπαρούνες και χαμομήλια· οι κερασιές είναι ανθισμένες κι ο ανοιξιιάτικός αέρας είναι γεμάτος ευωδιές.

Κώστας Ουράνης, *Ταξίδια στην Ελλάδα*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1998

Διαβάζω και γράφω

1. Υπογραμμίστε όλες τις προτάσεις του κειμένου 7 που έχουν ερωτηματικό στο τέλος και όλες όσες έχουν θαυμαστικό. • Τι εκφράζει καθεμιά απ' αυτές;
2. Ανατρέξτε στην 1 η ενότητα του βιβλίου σας και στη γραμματική σας και γράψτε σε ποιες προτάσεις βάζουμε ερωτηματικό. • Σε ποιες προτάσεις βάζουμε θαυμαστικό;

Ακούω και μιλώ

1. Συζητήστε στην τάξη τι κερδίζει το κείμενο με τα ερωτηματικά και τα θαυμαστικά που έχει χρησιμοποιήσει ο συγγραφέας του.
2. Εντοπίστε τα σημεία εκείνα στα οποία υπάρχει διπλή τελεία. • Γιατί τη χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; • Τι θέλει να δηλώσει με αυτήν;
3. Σ' ένα σημείο του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εισαγωγικά. Σε ποιο; • Σε τι του χρησιμεύουν τα εισαγωγικά;
4. Βρείτε τα δύο σημεία του κειμένου στα οποία ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αποσιωπητικά. • Τι θέλει να δηλώσει με αυτά σε καθεμιά περίπτωση;

5. Βρείτε τη διπλή παύλα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο 7. • Γιατί τη χρησιμοποιεί; • Σε τι τον εξυπηρετεί;

6. Λίγο παρακάτω, στην υποενότητα Δ, θα βρείτε ένα απόσπασμα από μία σελίδα λεξικού. Προσέξτε την άνω τελεία που υπάρχει στην πρώτη σειρά. • Συζητήστε στην τάξη γιατί χρησιμοποιείται αυτό το σημείο στίξης. Τι εξυπηρετεί;

7. Στο ίδιο απόσπασμα του λεξικού παρατηρήστε και συζητήστε τη χρήση της διπλής τελείας. • Τι συμπεράσματα βγάζετε για το ρόλο που παίζει στο γραπτό λόγο;

8. Στο κείμενο 6, βρείτε τα σημεία εκείνα στα οποία χρησιμοποιούνται παρενθέσεις. • Για ποιους λόγους τις χρησιμοποιεί ο συγγραφέας;

Διαβάζω και γράφω

1. Καταγράψτε τα συμπεράσματά σας από τη συζήτηση που προηγήθηκε στην τάξη και συμπληρώστε τους παρακάτω πίνακες. Αν θέλετε, συμβουλευτείτε και το βιβλίο γραμματικής.

Σημείο στίξης

Το χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε...

.....

Διπλή τελεία

.....

.....

Εισαγωγικά

.....

.....

Αποσιωπητικά

.....

.....

Διπλή παύλα

.....
.....

Άνω τελεία

.....
.....

Παρένθεση

.....
.....

Θαυμαστικό

.....
.....

2. Ηχογραφήστε ένα σύντομο δελτίο ειδήσεων (ενός λεπτού).

• Στη συνέχεια μετατρέψτε το προφορικό κείμενο σε γραπτό, σημειώνοντας τα κατάλληλα σημεία στίξης.

ΧΡΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

Τόπος (ο) 1. τοποθεσία, μέρος, περιοχή· ΦΡ. (λόγ.) (α) **κατά τόπους** κατά περιοχές, τοπικά: ~ θα σημειωθούν βροχοπτώσεις (β) **κρανίου τόπος** ο Γολγοθάς (βλ.λ.) (γ) **Άγιοι Τόποι** τα μέρη στα οποία έζησε και δίδαξε ο Χριστός (δ) (λόγ.) **επί τόπου** με παρουσία (κάποιου) σε αυτό τον ίδιο τον τόπο που τον ενδιαφέρει: ο νομάρχης θα μεταβεί ~, για να επιβλέψει το έργο (ε) (μτφ.) **μένω στον τόπο** πεθαίνω ακαριαία: τον χτύπησε σφαίρα και έμεινε στον τόπο (στ) **αφήνω (κάποιον) στον τόπο** σκοτώνω (κάποιον) ακαριαία: τον χτύπησε με δύναμη και τον άφησε στον τόπο (ζ) **κοινός τόπος** η κοινοτοπία (βλ.λ.): η ανάγκη περιορισμού των ελλειμμάτων αποτελεί κοινό τόπο πλέον (η) **άλλοι τόποι, άλλοι άνθρωποι** τα ανθρώπινα ήθη και έθιμα ποικίλουν από τόπο σε τόπο (θ) **από τόπο σε τόπο** σε διάφορες περιοχές: η λαϊκή μας μουσική διαφέρει - (ι) **τόπος αναπαύσεως** το νεκροταφείο 2. το μέρος από το οποίο κατάγεται ή στο οποίο διαμένει (κάποιος) (χαράς, πόλη ή χώρα), η πατρίδα: νοσταλγώ τον ~ μου | ο ~ μας είναι ξεχασμένος από το κράτος· ΦΡ. (α) (παροιμ.) **παπούτσι από τον τόπο σου κι σε είν' και μπαλωμένο** βλ. λ. παπούτσι 3. ο χώρος που καταλαμβάνει ένα αντικείμενο, η θέση στην οποία βρίσκεται: καθόν πράγμα βρίσκεται στον ~ του· ΦΡ. (α) **πάνω τόπο** βλ. λ. πάνω (β) (μτφ.) **δίνω τόπο στην οργή** συγκριτά τον θυμό μου, πάω να είμαι οργισμένος: δάσε τόπο στην οργή και αφού βλέπεις ότι έχει μετανοήσει! (γ) **κάνω τόπο (σε κάποιον)** αφήνω ελεύθερο χώρο: κάνε τόπο να περάσω με! (δ) **τόπο στα πόδια!** (ως σύνθημα) για την ανάγκη ανέντασης ενός χώρου (εργασιακό, πολιτικό κ.ά.) σε έμφυση υικό με προέθηση νεότερων στελεχών: είναι καιρός να αποσυρθεί η παλαιά φρουρά από την ηγεσία της παράταξης· -! 4. (μτφ.) θέση στο διαδίκτυο: στον διαδικτυακό μας ~ υπάρχουν ιστοσελίδες για όλα τα αθήματα * 5. **ΜΑΘ. γεωμετρικός τόπος** το σύνολο σημείων που έχουν ορισμένη κοινή ιδιότητα και συνήθ. ανήκουν σε μια ευθεία, γραμμή ή επιφάνεια. * ΣΚΟΛΙΟ λ. εγεί, πλάτυνα.

[ΕΤΥΜ. αρχ., αγν. ετόμου. Εντελώς υποθετικός και ανεπιβεβαίωτος θεωρούνται οι επιχειρηθείσες συνδέσεις με λιθ. tenkú «εκτείνω, εξαπλώνομαι», με αρχ. αγγλ. rāfian «συναγών, παρέχα, επιτρέπω» και με αρχ. αλαβ. terq «χτυπάω», οι οποίες προϋποθέτουν δυσσεμνήνυτες μεταβολές].
-τοπος β' συνθετικό για τον σχηματισμό λέξεων που δηλώνουν: 1. τόπο ή περιοχή γεμάτη από κάτι: θηρινό-τοπος, ψηρό-τοπος 2. τόπο που προορίζεται για κάτι: βοσκό-τοπος, κυνηγό-τοπος, βλιό-τοπος 3. τόπο που έχει συγκεκριμένη ιδιότητα: ζερό-τοπος, σηριό-τοπος.
[ΕΤΥΜ. β' συνθ. τής Αρχ. και Ν. Ελληνικής, που προέρχεται από το ουσ. τόπος και εμφανίζεται τόσο σε κληρονομηθέντα σύνθετα (λ.χ. αρχ. α-τοπος, εκ-τοπος, μτγν. ιδιό-τοπος) όσο και σε ελληνογενείς ξέν. όρους (λ.χ. αγγλ. διο-τοpe), από όπου επεκτάθηκε σε γενικότερη χρήση (λ.χ. δασό-τοπος, ερημό-τοπος)].
τοποτηρητής (ο) 1. πρόσωπο που έχει εξουσιοδοτηθεί να αντικαθιστά (κάποιον), όταν απουσιάζει (λ.χ. ο κληρικός που αναπληρώνει τον εκέσκοπο χηρεύουσα: εκέσκοπής) 2. (μτφ.) το πρόσωπο που τοποθετεί κάποιον κάπου, για να επιτηρεί, να εποπτεύει και να του αναφέρει τι γίνεται: «ο υπουργός Εξωτερικών δεν είδε με καλό μάτι την τοποθέτηση τοποτηρητή του προθυσουργού δίπλα του» (εφημ.). — **τοποτηρητής** (η).
[ΕΤΥΜ. μτγν. < τοποτηρώ (-έω) < τόπος + τηρώ].
τοποχρονολογία (η) [1892] [τοποχρονολογιάνη] (στη βιβλιογραφία) ο τόπος, η χρονολογία και ο εκδοτικός οίκος ενός δημοσιεύματος.
τοπωνυμία (η) [1874] [τοπωνυμιάνη] η ονομασία τόπου ή γεωγραφικού χώρου ΣΥΝ. τοπωνύμιο. * ΣΚΟΛΙΟ λ. -ιας.
[ΕΤΥΜ. Ελληνογενής ξέν. όρ., < γαλλ. toponymie].
τοπωνυμικός, -ή, -ό [1891] 1. αυτός που σχετίζεται με τις τοπωνυμίες: - έρευνες / κατάλογοι 2. **τοπωνυμικό** (το) το σύνολο των τοπωνυμιών χώρος ή περιοχής: - τής Ηλείας.

τόπος (ο) 1. τοποθεσία, μέρος, περιοχή· ΦΡ. (λόγ.) (α) **κατά τόπους** κατά περιοχές, τοπικά: ~ θα σημειωθούν βροχοπτώσεις (β) **κρανίου τόπος** ο Γολγοθάς (βλ.λ.) (γ) **Άγιοι Τόποι** τα μέρη στα οποία έζησε και δίδαξε ο Χριστός (δ) (λογ.) **επί τόπου** με παρουσία (κάποιου) σε αυτό τον ίδιο τον τόπο που τον ενδιαφέρει: ο νομάρχης θα μεταβεί ~ για να επιβλέψει το έργο (ε) (μτφ.) **μένω**

στον τόπο πεθαίνω ακαριαία: τον χτύπησε σφαίρα και έμεινε στον τόπο (στ) **αφήνω (κάποιον) στον τόπο** σκοτώνω (κάποιον) ακαριαία: τον χτύπησε με δύναμη και τον άφησε στον τόπο (ζ) **κοινός τόπος** η κοινοτοπία (βλ.λ.): η ανάγκη περιορισμού των ελλειμμάτων αποτελεί κοινό τόπο πλέον (η) **άλλοι τόποι άλλοι άνθρωποι** τα ανθρώπινα ήθη και έθιμα ποικίλλουν από τόπο σε τόπο (θ) **από τόπο σε τόπο** σε διάφορες περιοχές: η λαϊκή μας μουσική διαφέρει ~ (ι) **τόπος αναπαύσεως** το νεκροταφείο 2. το μέρος από το οποίο κατάγεται ή στο οποίο διαμένει(κάποιος) (χωριό, πόλη ή χώρα), η πατρίδα: νοσταλγώ τον ~ μου || ο ~ μας είναι ξεχασμένος από το κράτος ΦΡ. (α) (παροιμ.) **παπούτσι από τον τόπο σου κι ας**

είν' και μπαλωμένο βλ. λ. παπούτσι
3. ο χώρος που καταλαμβάνει ένα αντικείμενο, η θέση στην οποία βρίσκεται: *κάθε πράγμα βρισκόταν στον ~ του*· ΦΡ. (α) **πιάνω τόπο** βλ. λ. *πιάνω* (β) (μτφ.) **δίνω τόπο στην οργή** συγκρατώ τον θυμό μου, παύω να είμαι οργισμένος: *δώσε τόπο στην οργή πια· αφού βλέπεις ότι έχει μετανιώσει!* (γ) **κάνω τόπο (σε κάποιον)** αφήνω ελεύθερο χώρο: *κάνε τόπο να περάσουμε!* (δ) **τόπο στα νιάτα!** (ως σύνθημα) για την ανάγκη ανανέωσης του χώρου (εργασιακού, πολιτικού κ.ά.) σε έμπυχο υλικό με προώθηση νεότερων στελεχών: *είναι καιρός να αποσυρθεί η παλαιά φρουρά από την ηγεσία της παράταξης· ~!*
4. (μτφ.) θέση στο Διαδίκτυο: *στον διαδικτυακό μας ~ υπάρχουν ιστοσελίδες για όλα τα αθλήματα*

5. ΜΑΘ. γεωμετρικός τόπος το σύνολο σημείων που έχουν ορισμένη κοινή ιδιότητα και συνήθ. ανήκουν σε μια ευθεία γραμμή ή επιφάνεια • ΣΧΟΛΙΟ λ. εγώ πεθαίνω [ΕΤΥΜ. αρχ, αγν. ετύμου. Εντελώς υποθετικές και ανεπιβεβαίωτες θεωρούνται οι επιχειρηθείσες συνδέσεις με λιθ. tenkù «εκτείνω, εξαπλώνομαι», με αρχ. αγγλ. rafian «συναινώ, παρέχω, επιτρέπω» και με αρχ. σλαβ. tero «χτυπώ», οι οποίες προϋποθέτουν δυσερμηνευτες μεταβολές].

-τόπος β' συνθετικό για το σχηματισμό λέξεων που δηλώνουν 1. τόπο ή περιοχή γεμάτη από κάτι: *θαμνότοπος, ψαρό-τόπος* 2. τόπο που προορίζεται για κάτι : *βοσκό-τοπος, κυνηγό-τόπος, βιό-τοπος* 3. τόπο που έχει συγκεκριμένη ιδιότητα: *ξερό-τοπος, αγριό-τοπος*.

[ΕΤΥΜ. Β´ συνθ. της Αρχ. και Ν. Ελληνικής, που προέρχεται από το ουσιαστικό *τόπος* και εμφανίζεται τόσο σε κληρονομηθέντα σύνθετα (λ.χ. αρχ. ἄ-τοπος, ἔκ-τοπος μτγν. Ιδιότοπος όσο και σε ελληνογενείς ξεν. όρους (λ.χ. αγγλ. bio-tore) από όπου επεκτάθηκε σε γενικότερη χρήση (λ.χ. δασό-τοπος, ερημό-τοπος)]

τοποτηρητής (ο) 1. πρόσωπο που έχει εξουσιοδοτηθεί να αντικαθιστά (κάποιον) όταν απουσιάζει (λ.χ. ο κληρικός που αναπληρώνει τον επίσκοπο χηρεύουσας επισκοπής) 2. (μτφ.) το πρόσωπο που τοποθετεί κάποιος κάπου, για να επιτηρεί, να εποπτεύει και να του αναφέρει τι γίνεται: « ο υπουργός εξωτερικών δεν είδε με καλό μάτι την τοποθέτηση τοποτηρητή του πρωθυπουργού δίπλα του» (εφημ.)

-τοποτηρητεία (η)

[ΕΤΥΜ. μτγν. < τοποτηρῶ (-έω) < τόπος + τηρῶ]

τοποχρονολογία (η) [1892] [τοποχρονολογιών] (στη βιβλιογραφία) ο τόπος, η χρονολογία και ο εκδοτικός οίκος ενός δημοσιεύματος.

τοπωνυμία (η) [1874] [τοπωνυμιών] η ονομασία τόπου ή γεωγραφικού χώρου ΣΥΝ. τοπωνύμιο ➔ ΣΧΟΛΙΟ λ. -ιος.

[ΕΤΥΜ. Ελληνογενής ξέν. όρ. < γαλλ. toponymie]

τοπωνυμικός, -ή, -ό [1891] 1. αυτός που σχετίζεται με τις τοπωνυμίες: – έρευνες / κατάλογοι 2. **τοπωνυμικό** (το) το σύνολο των τοπωνυμιών χώρας ή περιοχής: ~ της Ηλείας

Γεωργίου Μπαμπινιώτη, Λεξικό
της Νέας Ελληνικής Γλώσσας,
Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998

Ακούω και μιλώ

1. Πόσες σημασίες της λέξης «τόπος» δίνονται σε αυτή τη σελίδα του λεξικού;
2. Ο τίτλος της ενότητας αυτής του βιβλίου σας περιέχει τη λέξη «τόπος». • Ποια σημασία έχει; • Διαλέξτε μία από όσες διαβάσατε στο λεξικό.
3. Πλάι στο λήμμα «τόπος» υπάρχει (ο). Καταλαβαίνετε τι σημαίνει;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 υπάρχει η λέξη «καιρός». Βρείτε σε ένα λεξικό τις σημασίες που μπορεί να έχει η λέξη αυτή και γράψτε στο τετράδιο σας αυτή που νομίζετε ότι δίνει την ερμηνεία της λέξης μέσα στο συγκεκριμένο κείμενο.

2. Στο τέλος κάθε λήμματος στη σελίδα του λεξικού που σας δόθηκε γράφει ΕΤΥΜ. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; • Τι σημαίνει «ετυμολογία της λέξης»;

3. Καταγράψτε τις συντομογραφίες που υπάρχουν στη σελίδα του λεξικού που σας δόθηκε. • Μπορείτε να φανταστείτε τι σημαίνει καθημιά; • Αν όχι, ανοίξτε ένα λεξικό. Στις πρώτες του σελίδες θα τις βρείτε.

4. Ένα λεξικό μπορεί να είναι: ερμηνευτικό, ορθογραφικό, ετυμολογικό, συνωνύμων–αντιθέτων κ.ά. Τι άλλο μπορεί να είναι ένα λεξικό; • Ξέρετε άλλα είδη λεξικών;

5. Τι σημαίνει «ερμηνευτικό» και τι «ετυμολογικό» λεξικό;

Ε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

- 1. Ποια από τις φωτογραφίες της πρώτης σελίδας της ενότητας (σελ. 84) σας θυμίζει τον τόπο σας; • Για ποιους λόγους; • Συζητήστε στην τάξη: αν σας ζητούσαν να βγάλετε μια αντιπροσωπευτική φωτογραφία από τον τόπο σας, τι θα φωτογραφίζατε και γιατί;**
- 2. Ο συγγραφέας στο κείμενο 8 που ακολουθεί μεγάλωσε στην Αλεξάνδρεια. • Ποιες εικόνες (οπτικές και ακουστικές) της πόλης του δίνει στο κείμενο; • Αν περπατούσατε στο δρόμο της πόλης αυτής, τι θα μυρίζατε; • Ποια στοιχεία συνθέτουν, σύμφωνα με το συγγραφέα,**

την εικόνα της πόλης του και τον πολιτισμό της;

Κείμενο 8 Αναμνήσεις από την Αλεξάνδρεια

Οι αφεντάδες παίζουν τάβλι, αδιάφοροι για τον ήχο της θάλασσας και τη φωνή της Ομ Καλσούμ που ξεχύνεται στην ατμόσφαιρα. Τα ζαχαροπλαστεία ξεχειλίζουν από ποικιλόχρωμα γλυκά, πολύχρωμα λουκούμια, ιριδίζοντα ποτά. Στο δρόμο τα καροτσάκια πουλάνε ξερά φρούτα, ελιές, αρνίσια σουβλάκια και το τσάι με τη μέντα.

Αντικριστά, λαμπτήρες με νέον και λάμπες πετρελαίου, μεγάλα κτίρια και ταπεινά μαγαζάκια, κάρτα και αμερικάνικα αυτοκίνητα· η

Αλεξάνδρεια δείχνει ταυτόχρονα τα δύο της πρόσωπα.

Η τρυφερότητα, η φιλοξενία, το χιούμορ μ' ανέθρεψαν και με πότισαν όσο και οι τηγανίτες από κουκιά και ο χυμός των χαρουπιών.

**Ζωρζ Μουστακί, *Αναμνήσεις από την Αλεξάνδρεια*
περ. Ομπρέλα, 2002**

Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε για το ημερολόγιό σας μια παράγραφο για τις αλλαγές που παρατηρείτε τα τελευταία χρόνια στην περιοχή που μένετε ή άλλες αλλαγές που προβλέπετε ότι θα γίνουν. • Παράλληλα, γράψτε και τα συναισθήματα που σας προκαλούν οι αλλαγές αυτές.

2. Γνωρίστε τα τοπωνύμια ή τα ονόματα μεγάλων οδών της περιοχής σας. • Από πού προέρχεται η ονομασία της πόλης ή του χωριού σας; • Βρείτε και καταγράψτε τέτοιου είδους πληροφορίες και διαβάστε τις στην τάξη σας, για να γνωρίσετε καλύτερα την περιοχή σας.

3. Από ένα σχολείο που βρίσκεται μακριά από το δικό σας, σας ζητούν ένα κείμενο για την περιοχή σας, για να το δημοσιεύσουν στη σχολική τους εφημερίδα. Γράψτε τους για τον τόπο σας, το όνομα του, τις φυσικές ομορφιές του, το πώς ήταν παλιότερα και σήμερα (σπίτια, δρόμοι κ.λπ.), κάποια γνωστή προσωπικότητα που έζησε σε αυτόν ή όποιο άλλο στοιχείο σας εντυπωσιάζει. • Μπορείτε να καθορίσετε –με τη βοήθεια του

καθηγητή σας– 3-4 κριτήρια αξιολόγησης που θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε για να κρίνετε τα κείμενα σας; • Μην παραλείψετε να συμπεριλάβετε σε αυτά τη σωστή χρήση των σημείων στίξης που διδαχτήκατε σε αυτή την ενότητα.

Διαθεματική εργασία

«Αποφασίσατε να ετοιμάσετε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για τον τόπο σας (πόλη ή χωριό) το οποίο θα μπορείτε να δίνετε σε ξένους για να τον γνωρίσουν ή να το αναρτήσετε στο διαδίκτυο για να προσελκύσετε επισκέπτες στην περιοχή σας».

► Χωριστείτε σε ομάδες.

– Η πρώτη θα ασχοληθεί με την ιστορία του τόπου.

– Η δεύτερη με την αρχιτεκτονική (σπίτια, δημόσια κτίρια κ.λπ.).

- Η τρίτη με τοπική μουσική και χορούς.
- Η τέταρτη με την τοπική κουζίνα-κρασιά / προϊόντα της περιοχής.
- Η πέμπτη με ήθη και έθιμα των κατοίκων.
- Η έκτη με τις ασχολίες-επαγγέλματα των κατοίκων.
- Η έβδομη με το φυσικό περιβάλλον.

► Κάθε ομάδα θα συγκεντρώσει υλικό από διάφορα βιβλία και το διαδίκτυο. Παράλληλα θα συγκεντρώσει και φωτογραφίες για τον τόπο στο παρελθόν και σήμερα.

► Μπορείτε ακόμα να πάρετε και συνεντεύξεις από παλιούς κατοίκους της περιοχής, που θα σας μιλήσουν για τις αλλαγές που έγιναν στον τόπο σας. Τέλος,

συνθέστε το φυλλάδιό σας με τα στοιχεία που συγκεντρώσατε.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να λειτουργεί

α. ονοματικά: ως .....

ή .....

Σε αυτή την περίπτωση. ....

..... κόμμα.

β. επιρρηματικά: να δηλώνει δηλαδή

.....

.....

► Οι πιο συχνοί υποτακτικοί σύνδεσμοι είναι οι

.....

.....

.....

► Με τα σημεία στίξης καταλαβαίνουμε:

α. το είδος της πρότασης (αποφαντική,.....)

β. τις παύσεις και τα ανεβοκατεβάσματα της φωνής μέσα σε μια περίοδο λόγου,

γ. τις συντακτικές σχέσεις που συνδέουν ορισμένα στοιχεία της περιόδου (αν π.χ πρόκειται για δευτερεύουσα πρόταση ή πρόκειται για παράθεση ή επεξήγηση, υπάρχει κόμμα).

► Υπάρχουν πολλά είδη λεξικών:

π.χ.....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 5ου ΤΟΜΟΥ

8η ΕΝΟΤΗΤΑ Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω (συνέχεια από τον 4ο τόμο)	7
Γ. Αφήγηση	7
Δ. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	17
Διαθεματική εργασία	26
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	29
9η ΕΝΟΤΗΤΑ Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης.....	32
A. Εισαγωγικά κείμενα	34
B. Συνταγματικός άξονας	46
Γ. Παραδειγματικός άξονας.....	54
Δ. Λεξιλόγιο	65
E. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	73

Διαθεματική εργασία	79
Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	82

10η ΕΝΟΤΗΤΑ Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του	84
---	-----------

A. Εισαγωγικά κείμενα	86
------------------------------------	-----------

B. Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	102
--	------------

B1. Δευτερεύουσες προτάσεις....	102
--	------------

B2. Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	108
---	------------

B3. Η στίξη στην υποτακτική σύνδεση	110
--	------------

Γ. Σημεία στίξης	115
-------------------------------	------------

Δ. Χρήση λεξικών	126
-------------------------------	------------

Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	134
--	------------

Διαθεματική εργασία	138
----------------------------------	------------

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας	140
---------------------------------------	------------

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.